COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA“ IAȘI
MUZEUL DE ISTORIE AL MOLDOVEI

CERCETĂRI ISTORICE

(SERIE NOUĂ)

XVI

EXTRAS

I A Ș I
1997

Domnului Nicu Kaum, spre lucrare de cunoștință, o încercare de a mă apropia de adevăr, cel puțin de cel constituțional românesc

Barbu Berceanu

15.01.1998

Cercetări Istorice, XVI, Iași, 1997, p. 379–408

IMPLICAȚIILE MIȘCĂRII LEGIONARE, ÎN DREPTUL CONSTITUȚIONAL. STATUL NAȚIONAL LEGIONAR ALTE ASPECTE ȘI APRECIERI [1]

BARBU B. BERCEANU

1. *Introducere.* În istoria vieții constituționale a României, este necesară o oprire la Mișcarea Legionară, a cărei influență a dus în mare măsură la Constituția din 1938, la Partidul Națiunii, la regimul Conducătorului Statului și,

---

[1] Bibliografie generală : Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, vol. I, ed. I-a, București, 1940, 452 p. + 1 f. pl., idem, *Cărticica șefului de cuib*, București, ed. a VI-a, 1940, 144 p. ; idem, *Circulări și manifeste 1927–1938*, ed. a II-a, 1941, 285 p. ; Legiunea „Arhanghelul Mihail", *Garda de Fier. Programul și caracterul general*, Cluj, 1931, 16 p. (citit de C.Z. Codreanu la constituirea Senatului Legionar, 21 dec. 1930) ; idem, declarațiile făcute presei, 30 nov. 1937, în : „Buna Vestire", 1, nr. 230, 1 dec. 1937, p. 3 ; idem, *Însemnările de la Jilava – Jurnalul de la Jilava*, în „Formula AS", 2, 1992, nr. 39–45 (27–33) ; Armand Călinescu, *Istoricul Gărzii de Fier*, 15 febr. 1938, document secret, în „Magazin istoric", 3, nr. 10 (31), oct. 1960, p. 82–84 ; General Ion Antonescu *Temeliile Statului Național-Legionar 6 septemvrie 1940 – octomvrie 1940*, București, 1940, 281 p. ; *Pe marginea prăpastiei 21–23 ianuarie 1941*, București, 1942, 2 vol. ; Ștefan Palaghiță, *Garda de Fier spre reînvierea României*, I, [1951] în : *Istoria Mișcării Legionare scrisă de un legionar* [...], București, 1993, p. 41–338 ; Șerban Milcoveanu, *Penitenciarul special Râmnicul Sărat(1 august – 2 decembrie 1938)*, referat la Asociația Deținuților Politici, 28 nov. 1992, în : „Învierea", nr. 1, ianuarie-martie 1993, p. 87–102 și – în diferite note – la alte pagini ; Nistor Chioreanu, *Morminte vii*, ediție îngrijită și prefață de Marius Cristian, note : Marius Cristian, Iași, 1992, 284 p. ; Al. Gh. Savu, *Sistemul partidelor politice din România 1919–1940*, București, 1976, 260 p. ; idem, *140 de zile / nopți*, în Magazin istoric", 4, nr. 11 (44), nov. 1970, p. 81–88, nr. 12 (45), decembrie 1970, p. 83–90, și 5, nr. / (46), ianuarie 1971, p. 78–85 ; Mihai Fătu și Ion Spălățelu, *Garda de Fier / organizație teroristă de tip fascist*, București, 1971, 471 p. ; Florea Nedelcu, *De la Restaurație la dictatura regală / Din viața politică a României 1930–1938*, Cluj-Napoca, 1981, 447 p. + f. pl. ; A. Simion, *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940 – ianuarie 1941*, Cluj-Napoca, 1976, 431 p. ; Miron Constantinescu, *Garda de Fier sub judecata istoriei*, în Magazin istoric", 5, nr. 1 (46), ian. 1971, p. 74–75 ; Jérome Tharaud și Jean Tharaud, *L'envoyé de l'Archanhe*, Paris, 1939, 5 f. + 243 p.

Pentru ideologia legionară : Traian Brăileanu, *Sociologia și arta guvernării*, ed. a II-a, București, 1940, 401 p. ; idem, *Doctrinalegionară și știința*, în : „Însemnări sociologice", 4, nr. 8, 15 decembrie 1940, p. 1–5 (precum și conferințele radiodifuzate în intervalul 14 septembrie 1940 –21 ianuarie 1941) ; I(oan) Găvănescu, *Din ideile de bază ale Mișcării Legionare*, în : „Rev. cursurilor și conferințelor universitare", 5, nr. 11–12, nov. – dec. 1940, p. 23–30 ; Palaghiță, *op. cit.*, p. 320–325 ; Ilie Constantinovschi, *Ideologia tineretului și cultura*, în „Viața românească", 30, 1938 (nr. 5, mai, p. 58–68 ; nr. 6, iun., p. 75–86, nr. 7, iul., p. 59–73) ; Horia Sima *Doctrina legionară*, Madrid, 1980, 222 p.

în primul rând, la Statul Național Legionar. Judecând, ca jurist, fenomenul legionar, trebuie să avem în vedere totalul principiilor Statului de drept ; a ne mărgini la încadrarea în Codul penal a unor fapte de legionari, culminând cu uciderea a doi prim-miniștri în funcțiune, înseamnă a ne opri la jumătăți de adevăr.

2. *Crearea și numele Mișcării Legionare.* Mișcarea Legionară a fost înființată de către Corneliu Zelea Codreanu, prin actul său personal, pe care l-a numit, în spirit militar, *Ordinul de zi nr. 1*, citit la Iași, în prezența altor patru români, la 24 iunie 1927, ora 22. Actul proclamă înființarea „Legiunii Arhanghelului Mihail" – nu ne oprim la această personalitate mitică – și cuprinde cererea către cei ce vor să-l urmeze de a-și însuși o încredere nelimitată în cel care o înființa [2]. Evident, urmarea unui asemenea ordin de către cei patru și de miile care i-au urmat, subînțelege o personalitate puternică, ale cărei orientare politică, experiență, dăruire, curaj și stil [3] să li se fi impus.

C.Z. Codreanu activase în „Garda conștiinței naționale" (condusă de Constantin Pancu) [4] și, după desființarea ei, în „Liga Apărării Naționale Creștine (L.A.N.C.)" (condusă de A.C. Cuza) [5], de care, la înființarea Mișcării Legionare, s-a despărțit, împreună cu primii membri, în condiții civico-etice [6].

Dintre antecedentele sale politice, cel mai discutat și totodată unul din cele mai semnificative, a fost împușcarea prefectului poliției de la Iași C. Manciu, când acesta, în ședința Judecătoriei Ocolului II din Iași, sub ochii indiferenți sau neputincioși ai instanței, s-a îndreptat agresiv, secundat de polițiștii săi înarmați, către C.Z. Codreanu, prezent pentru a apăra, ca avocat, un student ce fusese maltratat la Poliție ; procesul agresiunii lui Codreanu s-a încheiat cu achitarea lui, la 20 mai 1925 [7,8]. În cartea sa, *Pentru legionari*, C.Z. Codreanu nu s-a lăudat cu acest fapt, acela de a trage, sub ochii instanței, asupra unui om înarmat și care desconsidera instanța (el însuși a avut de altfel evoluția sa ca gândire și spirit). Dar faptul a însuflețit generația următoare de studenți nu numai pentru a-i cere achitarea, dar și pentru a-l imita în sancționarea celor pe care îi

[2] C.Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 275–276.

[3] *Ibidem*, p. 7–271.

[4] *Ibidem*, p. 19–24. În acest cadru, se concepe partidul Socialismul Național – Creștin, iar C. Pancu, și în urma discuțiilor cu Corneliu Zelea Codreanu, publică *Crezul Socialismului Național-Creștin*, în „Conștiința", 9 febr. 1920 (*Ibidem*, p. 25–26).

[5] *Ibidem*, p. 115–118, 122–124, 158–161, 267–271. În acest cadru, C.Z.C. se manifestă împotriva Constituției din 1923, ca trădând interesele Națiunii, prin înlocuirea articolului 7 din vechea constituție (28 mar. 1923), și este, pentru prima oară, arestat (*Ibidem*, p. 125–130).

[6] *Ibidem*, p. 276–277.

[7] *Ibidem*, p. 211–233.

[8] Se amintește de complotul de la Jilava, ca singur gând de violență (Chioreanu, *op. cit.*, p. 25).

considerau criminali, întocmind „liste negre" și prevenind prin amenințări, independent de măsura în care legea îi penaliza sau nu, pe baza unor criterii morale proprii ; iar C.Z. Codreanu, chiar dacă nu ar fi cerut legionarilor să ucidă, nu i-a condamnat pe înfăptuitori, ci – reținând doar aspectul de dăruire a lor – le-a arătat public prețuirea.

Cum vom arăta, această mișcare, denumită de la început „Legiunea Arhanghelul Mihail", a primit, ca secție politică a ei, și numele de „Garda de fier", de „Gruparea Corneliu Zelea Codreanu", de „Partidul pentru Țară".

3. *Concepția Mișcării Legionare despre Națiune, individ, drept și formele de guvernământ.* Pentru Mișcare, națiunea (sau neamul, nu se face distincție) este „acea entitate istorică, trăind peste veacuri, cu rădăcinile înfipte în negura vremii și cu un viitor infinit". Neamul are un patrimoniu biologic, unul material (pământul și bogățiile lui) și unul spiritual (care cuprinde concepția despre Dumnezeu, onoarea lui și cultura lui) ; prin acest patrimoniu spiritual, el e conceput ca trăind în veșnicie. Acest concept de *neam* depășește conceptul de *colectivitate națională*, care cuprinde numai pe românii de azi : neamul cuprinde și pe românii care au fost, și pe cei care vor trăi în viitor. Și, însușindu-și concepția creștin-ortodoxă de care neamul e legat, consideră – pe baza unor texte din *Apocalips* (XV, 4 și XXI, 23–24) – că scopul Neamului, al neamului românesc, nu este viața, ci învierea, când fiecare neam va avea locul său înaintea tronului lui Dumnezeu [9].

În cadrul ierarhiei de entități *neam – colectivitate națională – individ*, fiecare din acestea are drepturile și datoriile ei, în primul rând datoria de a nu periclita pe celelalte două [10].

Concepția consideră democrația inacceptabilă, în sensul că aceasta are în vedere numai individul (drepturile omului, respectiv obligațiile individului către alt individ, nu și cele către colectivitatea națională și către neam) : *a*) democrația sfărâmând unitatea neamului românesc (prin împărțirea lui în partide), căruia *b*) îi adaugă, prin încetățeniri, străini (referindu-se, în primul rând, la recentele încetățeniri masive de evrei) ; *c*) democrația devenind incapabilă de continuitate (continuitatea cerând efort) și de autoritate (democrației lipsindu-i puterea sancțiunii) ; *d*) democrația punându-în imposibilitate pe omul politic de a-și face datoria către colectivitatea națională și către neam ; și, sfârșit, *e*) democrația fiind în slujba marii finanțe, mai exact, fiind „în folosul unei caste politico-financiare", formată din bancheri și agenți

[9] C.Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 194 (citatul), p. 396–398. Pentru atestarea spiritualității neamurilor în *Biblie* ; H. Sima, *op. cit.*, p. 211–218.

[10] C.Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 421 (p. 394 : tendința colectivității naționale de a sacrifica viitorul Neamului).

electorali. Mulțimea – ale cărei probleme sociale nu trebuie ignorate – poate și trebuie să fie consultată numai „în fața marilor hotărâri care o angajează “ [11].

C.Z. Codreanu respinge și dictatura, în înțeles de impunere a voinței unui singur om asupra celorlalți. Țara trebuie să se conducă nu după legile mulțimii sau după legile unui individ, ci după legile vieții, fiind capabilă a le cunoaște numai o elită națională. În România însă, elita aleasă după războiul mondial de către democrație este apreciată ca falsă și degenerată, caracterizându-se prin „vânzarea de țară, satisfacerea interesului personal, mita, traficul de influență, îmbogățirea prin exploatare și furt, hoția, lașitatea, adică doborârea adversarului prin intrigă“, – toate ducând la desființarea Statului român [12].

Apare necesară constituirea unei adevărate elite românești, având la bază „virtutea, iubirea și jertfa de țară, dreptatea și dragostea pentru popor, cinstea, munca, ordinea, disciplina, mijloacele loiale și onoarea “, în care scop ea trebuie să se întemeieze pe : „*a*(curățenia sufletească ; *b*) capacitatea de muncă și de creație ; *c*) vitejie ; *d*) viața aspră și războirea permanentă cu greutățile așezate în calea neamului ; *e*) sărăcia, adică renunțarea voluntară de a acumula averi ; *f*) credința în Dumnezeu ; *g*) dragoste“ ; în seama elitei cade și grija de a lăsa în urmă o elită succesoare, bazată pe principiul selecției naturale [13].

Deasupra elitelor stă monarhia [14], fără referire la latura ereditară.

C.Z. Codreanu neagă învinuirea că urmărește dictatura, răspunzând că nu urmărește impunerea voinței sale, cum nu o face nici Benito Mussolini, nici Adolf Hitler, unde raportul dintre voința șefului și voința națiunii nu îi apare că reprezintă decât un „raport de exprimare“ ; șeful nu e ales, ci e consimțit – așadar același principiu al guvernării harismatice. Pentru aceasta, Mișcarea își propune să ajungă la starea de „ecumenicitate națională“ ; și după ea, întreaga națiune, conștientă de rostul său pe lume, de destinul său [15].

El primește de la camarazi titlul de „Căpitan“, atribuit lui asemenea eroilor Neamului : Horia, Tudor, Avram Iancu [16]. El ar fi fost – pe plan internațional – similar titlului de *Duce* și celui de *Führer*. În același sens, afișele electorale ale Mișcării de la ultimele alegeri, cele din 1938, care n-au mai avut loc, aveau sub portretul său următoarea inscripție : „Din mulțimile oarbe, unul

[11] *Ibidem*, p. 386–387, 391, 394–395.

[12] *Ibidem*, p. 388–393.

[13] *Ibidem*, p. 391 și 393.

[14] Cf. *ibidem*, p. 399. De la început, Legiunea se declară „organizație națională monarhică“ (legiunea … , *op. cit.*, p. 2).

[15] C.Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 311–313.

[16] Ernest Bernea, *Cartea Căpitanilor*, București, 1937–1940, 73 p. Titlul, atribuit de Ion Moța („Tu ești Căpitanul“) are valoarea tradițională, fiind folosit de Carol I, ca principe („Căpitănia Românilor“) – Ș. Milcoveanu, informație orală.

s-alege / Vorba lui : lege / Vrerea-i : platoșă de neînfrânt / Pasul : cutremur de pământ“ [17] (Aron Cotruș).

În cartea sa, *Pentru legionari* (1936), C.Z. Codreanu nu precizează, înipoteza victoriei legionare, raportul șefului Mișcării cu monarhul și nici cu elita. În declarațiile sale din 30 noiembrie 1937, el promite, în termen de două zile, precizarea relațiilor cu monarhia, fără a mai fi apărut.

4. *Scopul Mișcării.* În explicitarea rostului Mișcării, C. Z. Codreanu preciza, ca țel politic, înălțarea Neamului, începând cu lupta împotriva spolierii țării și a corupției, pe care o impută politicianismului [18]. Reușita unui astfel de obiectiv, el o întrevedea nu atât prin mijloace materiale [19], nu atât printr-un program, oricât de rațional întocmit ar fi [20], cât printr-o mișcare spirituală, prin crearea românului de mâine [21].

Legionarul, – ca „voluntar pe viață în slujba Legiunii biruitoare“ – trebuie să se supună la șase legi: a disciplinei, a muncii, a tăcerii, a educației, a ajutorului reciproc și a onoarei [22]. În cadrul disciplinei, Mișcarea dă o mare importanță inițiativei proprii și chiar asentimentului [23]. Legionarul trebuie să-și facă singur munca, fără a f nevoie să fie controlat, el trebuie să se judece singur, fără a fi nevoie de a-l judeca altul[24] și tot astfel să se pedepsească singur.

În perfecționarea lui, el va urca – metaforic spus – muntele suferinței, va trece prin pădurea cu fiare sălbatice și prin mlaștina desnădejdii; iar după aceste trei încercări, va da examenul durerii, al bărbăției și al credinței, numai după care poate fi un adevărat legionar [25]. Pentru legionar – mereu „de strajă“ și „indiferent la moarte“, „politica înseamnă religie“ [26]. La începutul și la sfârșitul

[17] După moartea Căpitanului, acesta ajunge a fi socotit, în ierarhia umană, primul după Iisus (Ion Diaconescu, *Începutul fără sfârșit de la 1922 la 1938*, în: „Buna Vestire“, 4, seria II, nr. 48, 8 nov. 1940, p. 1). Nu eram departe de un cult al întemeietorului.

[18] C. Z. Codreanu, *Circulări și manifeste*, p. 204; idem, *Pentru legionari*, p. 288–290.

[19] Idem, *Pentru legionari*, p. 278.

[20] *Ibidem*, p. 285 („Țara aceasta piere din lipsă de oameni, nu din lipsă de progame“; *Cărticica…*, p. 109–115. Lipsa de program a fost una din criticile aduse Mișcării (Mihai Ralea, *Noi forme de naționalism*, în „Viața românească“, 29, nr. 7, iul. 1937, p. 81).

[21] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 281–287 și 309. Ca imn al Mișcării, a fost proclamat inițial „Sculați români“ (*Ibidem*, p. 282), iar apoi „Imnul tinereții legionare“ (versuri de Radu Gyr, muzica de Ion Mânzatu), în: *Cântece legionare*, București, p. 77–78.

[22] *Cărticica…*, p. 6–7.

[23] *Ibidem*, p. 21–22, 136.

[24] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 202 și 204.

[25] Cf. *Cărticica…*, p. 56–61.

[26] *Ibidem*, p. 75. Mircea Eliade asimilează Mișcarea Legionară cu o sectă religioasă (Dan Zamfirescu, în: *Istoria Mișcării Legionare*, p. 7).

fiecărei ședințe de cuib, legionarul jură că nu va trăda niciodată Legiunea [27]. Libertatea individuală se subordonează liniei Legiunii, aceasta intereselor Neamului, acesta vrerii lui Dumnezeu [28]. O expresie a unității, disciplinei și mândriei legionare era uniforma: cămașa verde [29].

Din această întreagă activitate legionară ar urma să iasă „o nouă aristocrație românească", „o aristocrație a virtuții" [30], elita Națiunii, care-și propune să înlăture „orice încercare de exploatare a omului de către om" [31], în final realizându-se, „din fiecare român, un erou gata de luptă, gata de jertfă, gata de moarte" [32].

Cât privește naționalitățile conlocuitoare – inclusiv, desigur, cea germană – Mișcarea consideră că membrii ei „n-au aceleași drepturi cu noi românii decât până la limita primejduirii existenței Statului și poporului român" [33]; pentru acel timp; C. Z. Codreanu considera minoritatea evreiască drept „cea mai mare primejdie" avută de națiunea română [34], cu precizarea că nu este rasist.

Mișcarea Legionară nu identifică ideologia sa nici cu aceea a mișcării fasciste din Italia, nici cu aceea a național-socialismului german [35].

Pe plan spiritual, Mișcarea Legionară se declară ca fiind sub nivelul Bisericii, în primul rând al celei ortodoxe [36]; iar în partea opusă, așază francmasoneria.

[27] *Cărticica...*, p. 13 și 20. Jurământul poate fi interpretat ca interdicție de a părăsi Legiunea (cf. și p. 32). Pentru alte legăminte, porunci și ordine, cf. p. 78–80 (cele trei legăminte), 92–93 (legământul primilor legionari), 132 (jurământul legionarilor Moța și Marin), 133 (jurământul gradelor legionare), 77 (9 porunci legionare), 135–137 (10 porunci), 197–199 (12 porunci), – pe lângă cele de circumstanță.

[28] C. Z. Codreanu, după mărturia lui C. Stoicărescu, în: H. Sima, *op. cit.*, p. 137–138.

[29] *Cărticica...*, p. 40–41.

[30] *Ibidem*, p. 76.

[31] *Ibidem*, p. 135; v. și Alexandru Cantacuzino, *Între lumea legionară și lumea comunistă*, ed. a 2-a, 1940, 41 p.

[32] *Cărticica...*, p. 62.

[33] Ion I. Moța, *Cranii de lemn*, articole 1922–1936, ed. a IV-a, București, 1940, p. 141; cf. și *Legiunea...*, p. 7–10.

[34] *Cărticica...*, p. 63.

[35] Cf. Alexandru Cantacuzino, *Românismul nostru*, în: idem, *Românul de mâine /Românismul nostru*, București, 1935–1937–1940, p. 45–49; cf. și Chioreanu, *op. cit.*, p. 51–52. Găsim totuși o apropiere de fascism, la începutul Mișcării (v., de exemplu, Vasile Marin, *Fascismul / Organizarea constituțională a Statului corporativ italian / Doctrină / Realizări / Legislație*, București, 1932, 154, p.), și chiar de național-socialism (Traian Brăileanu, *Socialism național*, conferință, Ploiești, 19 dec. 1940, în: „Cuvântul", nr. 70, 22, dec. 1940, p. 13).

[36] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 393–394; idem, *Circulări și manifeste*, p. 109–110. Patriarhia, pe de altă parte, în urma propunerii ministrului Cultelor (V. Iamandi), a interzis munca voluntară a legionarilor pentru biserici (14 oct. 1935), iar Mișcarea a protestat prin manifestul g-lui Cantacuzino (2 dec. 1935) – *Istoria Mișcării Legionare*, p. 24. Șeful Mișcării și-a arătat

5. *Linia politică a Mișcării.* C. Z. Codreanu și-a propus să meargă pe „linia legilor țării", spre a câștiga puterea pe cale parlamentară, neprovocând ba chiar nerăspunzând la vreo provocare venită din partea oficialității; iar când Mișcarea nu va mai putea suferi, când va ajunge în fața unor piedici de netrecut, ca scoaterea în afara legii, să se retragă în munți, pentru a lupta, chiar dacă aceasta ar însemna moartea tuturora, adăugând: „Nu se poate ca această jertfă a noastră să nu fie înțeleasă de români, să nu le cutremure sufletul și conștiințele și să nu fie punct de înviere a lumii românești" [37].

Pe de altă parte, Mișcarea anunță că, ajunsă la putere, va înființa un „tribunal excepțional", care va judeca pentru „trădarea de patrie": *„a)* pe toți jefuitorii banului public; *b)* pe toți cei care au primit mită, înlesnind afaceri; *c)* pe toți cei ce, călcând legile fundamentale ale Țării, au persecutat, au închis, au lovit în legionari sau în familiile lor" [38]; pedeapsa nu a fost precizată. Mai mult, nedreptățirile Mișcării sau ale Căpitanului, uneori numai morale (adică fără încălcări ale dreptului pozitiv), erau pedepsite de legionari înșiși, la ordin sau din proprie inițiativă, fără a mai aștepta venirea la putere, dar – pedepsind fățiș – fiind pregătiți a suporta rigorile legilor existente. Și, la rândul ei, reacția oficialității – de multe ori și ca ilegală, trecând mult peste „legea talionului" – neîntârziind să vină; ba chiar, provocarea de către oficialitate.

Nu ne oprim la organizarea internă a Legiunii și la aspectele ei de Stat în Stat.

6. *Condiția și politica Mișcării sub regimul Constituției din 1923.* În cadrul Legiunii „Arhanghelul Mihail", ia ființă ca secție politică militantă a ei, organizația „Garda de Fier" [39]. Guvernul condus de G. G. Mironescu (ministru de interne fiind Ion Mihalache), considerând că nici aceasta nu corespunde condițiilor cerute unui partid politic, dizolvă cele două organizații (în realitate, una) la 11 ianuarie 1931 [40]. Ca urmare, Garda de Fier participă la alegerile din 1 iunie 1931 sub denumirea „Gruparea Corneliu Z. Codreanu", cu semnul electoral ###, obținând la alegerile parțiale din 31 august 1931, pentru Cameră, un loc în persoana titularului ei (34.000 de voturi) [41]. (Acesta ia parte activă la

nemulțumirea și față de Biserica catolică interzicând temporar primirea catolicilor în Mișcarea Legionară (idem, *Circulări și manifeste*, p. 237).

[37] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 290–292. De asemenea, la 26 februarie 1937, declară că „niciodată Mișcarea Legionară, pentru a birui, nu va recurge la «ideea de complot» sau la «lovitură de stat» (idem, *Circulări și manifeste*, p. 127).

[38] *Cărticica...*, p. 94.

[39] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 352.

[40] *Ibidem*, p. 365–366.

[41] *Ibidem*, p. 377–378; *Cărticica...*, p. 83.

discuția asupra mesajului, la 3 decembrie, făcând ulterior și o declarație [42], în care a cerut „să se dizolve Corpurile Legiuitoare, să se facă apel și să se concheme Adunarea Constituantă, pentru ca poporul să desemneze pe acel care va fi chemat să ia toate măsurile necesare pentru salvarea României" [43].) Apoi, participă la alegerile parțiale din județul Tutova de la 31 august, cu succes[44]. Din nou, organizația, sub cele trei denumiri ale ei, e dizolvată, sub guvernarea Iorga–Argetoianu, la 26 martie 1932 [45]. Totuși ea poate participa la alegerile parțiale din județul Tutova de la 17 aprilie 1932, cu succes [46], și la alegerile generale de la 17 iulie 1932, unde obține patru mandate (79.000 de voturi) [47]. (În Cameră, șeful Mișcării, cu ocazia luptelor de la Grivița, din februarie 1933, cere să se satisfacă „foamea și setea de dreptate" [48]). Pentru a treia oară, organizația e dizolvată, sub guvernarea I. G. Duca, la 9–10 decembrie 1933, dându-se următoarea motivație – în fapt: *a)* „prin acțiunea din ultimul timp, această grupare urmărește pe de o parte schimbarea pe cale revoluționară a ordinei legale în Stat și pe de altă parte întronarea unuui regim social și politic contrar celui statornicit atât prin Constituție, cât și prin Tratatele de pace"; *b)* „mijloacele de acțiune ale acestei grupări sunt teroarea și violența"; *c)* „prepararea unor atari mijloace teroriste are loc în reuniuni clandestine și cu caracter conspirativ"; *d)* „executarea lor se face prin formațiuni de luptă înarmate, a căror activitate constituie un izvor permanent de dezordine, dând loc la acte de rebeliune împotriva autorităților Statului și contribuind prin aceasta la crearea unei stări de natură a aduce anarhie în țară"; *e)* „funcționarea acestei grupări constituie o primejdie pentru liniștea publică și pentru existența Statului". Iar în drept: *a)* „această grupare a devenit ilegală", or „nu este drept ca Țara să fie chemată să aleagă între ilegalitate și lege, între anarhie și ordine"; *b)* „liberul exercițiu al drepturilor individuale și al dreptului de asociațiune este garantat de Constituție numai cu respectarea ordinei publice și a siguranței Statului"; *c)* „în asemenea împrejurări excepționale, Constituția, prin art. 107 consacrând actele de guvernământ, dă dreptul Guvernului de a recurge la măsuri supreme de apărare a Statului", iar potrivit legii din 23 octombrie 1925, art. 2,

[42] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 383–385; *Cărticica...*, p. 95–111.

[43] M.O. III. Ad. Dep., nr. 14, 21 dec. 1931, p. 304–306 (citatul p. 306); *Cărticica...*, p. 107.

[44] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 378–380; *Cărticica...*, p. 83.

[45] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 403–404.

[46] *Ibidem*, p. 400–402; *Cărticica...*, p. 83.

[47] Idem, *Pentru legionari*, p. 405–406; *Cărticica...*, p. 83. Participarea la alegeri s-a datorat noului guvern (Vaida Voevod), ținând seama și de acordul regelui (Armand Călinescu, *Însemnări politice. Memorii*, Arh. ISISP, fond XV, dos 65, f. 108).

[48] C. Z. Codreanu, *Pentru legionari*, p. 408.

actele de guvernământ sunt „măsuri luate pentru ocrotirea unui interes general privitor la ordinea publică, la siguranța Statului, internă sau externă, sau la alte cerințe de ordine superioară" [49].

Ca urmare, la 29 decembrie 1933, ora 22, primul ministru I. G. Duca e asasinat pe peronul gării Sinaia, de un grup de legionari [50]. Desființarea organizației era plătită, de membrii ei, cu desființarea celui care o ordonase pe răspunderea lui. În istoria politică a României, asasinarea unui șef de guvern a fost o premieră. Este de remarcat că șeful Mișcării nu a fost implicat în proces, cum n-a fost nici în celelalte acte de violență comise de legionari.

La 20 martie / 5 iunie 1935, organizația politică ia forma partidului „Totul pentru Țară" (condus de generalul Gh. Cantacuzino-Grănicerul, apoi de inginerul Gh. Clime).

La 3–6 aprilie 1936 are loc, la Târgu Mureș, un congres al studențimii legionare (U.N.S.C.R.), în care – în ipoteza unei noi treceri în ilegalitate – s-au precizat adversarii de moarte, considerați a fi trădători ai Țării ori ai Legiunii [51]; iar la 16 iulie, ca exemplu, zece legionari au executat, cu dispreț barbar, pe trădătorul Mișcării, Mihail Stelescu [52].

La 5 noiembrie 1936, șeful Mișcării adresează regelui un memoriu prin care îi cere să precizeze cine răspunde de politica externă a României [53], – scrisoare urmată de declarația sa publică din 30 noiembrie 1937, în sensul că, de la venirea la putere, în 48 de ore va încheia o alianță cu Germania și Italia [54],

[49] J.C.M. 1456/1933 (9 dec.) în: M.O., I, nr. 286 bis, 9 dec. 1933, p. 7644; J.C.M. 1457/1933 (10 dec.), *Ibidem*, nr. 287, 11 dec. 1933, p. 7674. Pentru atitudinea Legiunii: C. Z. Codreanu, *Circulări și manifeste*, p. 15–19.

[50] „Viitorul", 25, nr. 7785, 31 dec. 1933, p. 1, 3, 7. Pentru reacția Guvernului: N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 25–26.

[51] Art. St. București, Min. Justiției, dos. 18 / 1935, vol. I, f. 127–128; F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 187–189. Printre „condamnați", figura Elena Lupescu, Armand Călinescu, Virgil Madgearu, Mihail Stelescu – ultimul, anterior condamnat moral de un consiliu de onoare legionar la 25 sep. 1934 (C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 22–24). Acțiunea a fost dezavuată de Mișcare (N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 26).

[52] Cf.: F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 110–112; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 26–28; Ion Marin, *Cronica unei morți anunțată sau cazul Mihai Stelescu*, în „Baricada", 3, nr. 20 (123), 19–25 mai 1992, p. 11. Pentru teza lui Stelescu: scrisoare deschisă lui Corneliu Zelea Codreanu, 4 apr. 1935, retipărită din „Cruciada românismului" în *Pe marginea prăpastiei*, II, p. 27–34; *Testamentul lui Mihail Stelescu*, în „Universul", 55, nr. 134, 18 mai 1938, p. 13. Șeful Mișcării va protesta împotriva felului în care au fost judecați asasinii (C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 142–143).

[53] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 101–104. Șeful Mișcării salutase întâlnirea Mussolini – Hitler (28 sep. 1936 – *Ibidem*, p. 191–192) și va saluta Anschlussul (12 mar. 1938 – *Ibidem*, p. 278); și condamnase tendința de apropiere de U.R.S.S. (30 mai 1936 – *Ibidem*, p. 78–79). S-a vorbit mult de nedovedita finanțare a Mișcării de Germania (*Procesul marii trădări naționale*, București, 1946, p. 173–174; F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 98–100, 178, 403, 405–408).

[54] Declarația implica o legătură cu cele două state. În acest sens, și o declarație din 1931 (N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. X, București, 1939, p. 491).

precizându-i lui Iuliu Maniu că „oricui se va atinge de hotarele României îi va declara război în 24 de ore“ [55].

La 18 decembrie 1936 un grup de legionari pleacă spre a lupta pe frontul spaniol, iar la 13 ianuarie 1937 doi dintre ei – Ion Moța și Vasile Marin – cad în luptă. Funeraliile lor, aduși de pe frontul spaniol, prilejuiesc o demonstrație a legionarilor [56] și un pretext al guvernelor Germaniei și Italiei de amestec prin participare la ele, soldat cu scuzele acestora.

După demonstrație, regele propune șefului Mișcării s-i cedeze conducerea Legiunii și titlul de Căpitan al ei, propunere pe care Căpitanul n-o primește, motivând că titlul nu și l-a dat, ci i-a fost conferit de camarazii lui [57].

La 13 aprilie, Mișcarea ia atitudine împotriva excluderii din familia domnitoare a principelui Nicolae [58].

Participarea la alegerile generale din 20 decembrie – în condițiile pactului de neagresiune, pe timpul alegerilor, încheiat cu alte partide din opoziție la 25 noimebrie [59] – aduce legionarilor 66 de mandate (478.378 de voturi, 15,58% din totalul votanților [60]), al treilea partid ales. Nici la acest apogeu atins de Mișcarea Legionară nu apare intenția Mișcării de a ocupa puterea prin lovitură de Stat [61]. Ne întrebăm numai dacă Mișcarea, ajungând la putere pe căi legale, ar fi instaurat un regim totalitar, cum se crede îndeobște [62], sau dacă C. Z. Codreanu, cum s-a afirmat, ajunsese la ideea pluralismului politic acceptând, cel puțin, concurența cu partidele semnatare ale pactului de neagresiune [63]. În acest sens, C. Z. Codreanu n-a acceptat să participe la discuțiile Coroanei premergătoare formării Guvernului mai înainte de a fi primit șeful celui de-al doilea partid câștigător, Partidul Național-Țărănesc (Iuliu Maniu [64]); în ripostă, regele însărcinează cu formarea guvernului pe vicepreședintele celui de-al patrulea partid ales, Partidul Național-Creștin, Octavian Goga, cu includerea în guvern a lui Armand Călinescu (P.N.Ț.) și a

[55] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 252.

[56] *Ibidem*, p. 121–128; F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 193–196.

[57] F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 198; Al. Gh. Savu, *op. cit.*, p. 79–80; Ș. Milcoveanu, *op. cit.*, p. 206 și 262; C. Z. Codreanu, în „Învierea“, nr. 1, p. 109.

[58] F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 198.

[59] În declarațiile sale din 30 noiembrie 1937, el se destinge, în același timp, de politica lui Iuliu Maniu, favorabilă democrației.

[60] Al. Gh. Savu, *op. cit.*, p. 98. Eugen Cristescu (în *Procesul...*, p. 173) se referă la 800 000 de voturi, v. și N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 30–31.

[61] În acest sens: *Iuliu Maniu, martor în procesul Codreanu*, în „Formula AS, 3, nr. 57, ian. 1993, p. 9.

[62] *Ibidem*.

[63] Ș. Milcoveanu, *op. cit.*, p. 88.

[64] Idem, informație orală.

generalului Ion Antonescu [65], guvern constituit la 28 decembrie. C. Z. Codreanu declară generalului Antonescu, la 2 ianuarie 1938, că e hotărât să se mențină în legalitate [66] și exprimă, la 13 ianuarie, părerea de a nu se face noi alegeri, deși consideră că acestea l-ar avantaja [67]. După dizolvarea Parlamentului (înainte de a fi deschis!) și fixarea de noi alegeri, Mișcarea merge, spre a se evita provocările, până la retragerea din propaganda electorală [68].

Pe de altă parte, Armand Călinescu, în audiența de la 31 ianuarie, conchide împreună cu regele asupra situației: *a)* dezinul partidelor („singura forță populară și dinamică este Garda de Fier, dar aceasta are un caracter revoluționar“); *b)* anarhia electoratului – boala Țării; *c)* rolul de arbitru al Suveranului; *d)* asupra soluției (schimbarea Constituției) [69] și *e)* asupra unor măsuri de siguranță, în urma cărora regele dispune să se facă uz de armă împotriva Gărzii de Fier [70]. În paralel, la 4 februarie, șeful Legiunii înființează Corpul legionar al foștilor militari [71]. Ideea uciderii Căpitanului, de către oficialitate, se întărește; iar acesta, informat, cere legionarilor să fie răzbunat, pentru că, prin răzbunare, s-ar face „un mare bine nației românești“ [72].

Treptat, primul ministru se îndepărtează de linia politică a lui Armand Călinescu și se apropie de șeful Mișcării, care, la 9 februarie – data întâlnirii lor, îl sfătuiește să reziste, asigurându-l de concursul său [73].

Aceasta era situația la 10 februarie, când regele cere demisia lui Goga și numește un guvern „de uniune națională“, format din majoritatea foștilor săi prim-miniștri (fără Goga și Maniu), în frunte cu patriarhul [74], numire al cărei scop era, desigur, reducerea asentimentului la Mișcare din partea cetățenimei creștine, în primul rând preoțimea și țărănimea [75]. Hotărârea, prin ea însăși, deși nu concorda cu uzanțele constituționale, nu contrazicea litera Constituției. Acest

[65] Aducerea guvernului Goga a avut în vedere împiedicarea concentrării extremei drepte; a lui Armand Călinescu, evitarea frițiunilor cu țărăniștii (din partidul cărora provenea); iar a generalului Antonescu, cu legionarii (F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 183–184, 268–271).

[66] Armand Călinescu, *op. cit.*, f. 458 (8 ian. 1938).

[67] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 233–236. Iar într-un interviu, sfătuiește ca să nu fie împinsă Coroana spre dictatură, punând-o astfel „în conflict cu Națiunea și cu destinul ei“ („Porunca vremii“, 7, nr. 972, 15 ian. 1938, p. 3).

[68] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 238–266.

[69] Armand Călinescu, *op. cit.*, f. 471–473.

[70] F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 369–370.

[71] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 252–253. Pentru alte pregătiri în eventualitatea unui război civil: F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 367–368.

[72] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 267–268; F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 373–374.

[73] F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 387; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 31.

[74] D. 854 și 855 / 1938 (10 feb.), în M.O. I, 106, nr. 33 bis, 10 feb. 1938, p. 797 și 798.

[75] F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 391.

guvern introduce, prin D. 856 / 1938, starea de asediu, prin D. 857 / 1938, convocarea Corpului Electoral; iar prin D. 870 / 1938, ia noi măsuri împotriva Mișcării [76]. În aceste condiții, are loc decretarea, votarea plebiscitară și promulgarea Constituției din 1938,

7. *Condiția și politica Mișcării sub regimul Constituției din 1938.* Desigur, Constituția din 1938 nu a fost și nu putea fi numai rezultatul tendințelor dictatoriale ale regelui Carol II ori numai reflectarea desfășurării regimurilor dictatoriale din Europa, ci – în primul rând – reacția împotriva dezvoltării Mișcării Legionare. Pe lângă mărirea prerogativelor regale, cea mai mare parte în defavoarea Corpurilor Legiuitoare, menționăm o serie de dispoziții ale Constituției din 1938 lovind direct în Mișcare: interzicerea de a fi ministru celui care nu e român de cel puțin trei generații [77] (art. 67), pierderea de drept a cetățeniei române a celui care va intra în orice serviciu al unui Stat străin sau se va alătura pe lângă o corporație militară străină [78] (art. 9), interzicerea de a propovădui schimbarea formei de guvernământ (art. 7), posibilitatea introducerii pedepsei cu moartea în timp de pace – dar nu prin decret, ceea ce ar fi angajat răspunderea morală a regelui, ci direct de către Consiliul de Miniștri – pentru atentate împotriva Suveranului și asasinat politic (art. 15), înlăturarea oricărui amestec al vieții spirituale în viața politică (art. 8: „Este oprit preoților, de orice rit și credință spirituală, a pune autoritatea lor spirituală în slujba propagandei politice (...); / Propaganda politică, în locurile destinate cultului, ori cu prilejul manifestărilor religioase, nu este îngăduită nimănui. / Orice asociație politică pe temeiuri ori pretexte religioase este oprită. / În afară de persoanele, condițiunile și de formele prevăzute în legi, nimeni nu poate lua ori prest jurăminte de credință"). Mai adăugăm că, în același timp, Constituția a preluat unele puncte din programul legionar, cum ar fi structura corporatistă a Parlamentului [79].

[76] D. 856 / 1938 (11 feb.), în M.O. I, 106, nr. 34, 11 feb. 1938, p. 802, D. 857 / 1938 (11 feb.), *ibidem*, nr. 35, 12 feb. 1938, p. 834; D. 870 / 1938 (16 feb.), *ibidem*, nr. 39, p. 915–917 (*Modificarea Legii pentru reprimarea unor infracțiuni contra ordinei în Stat*).

[77] Referire la faptul că bunicul șefului Mișcării avea numele Zelinski, expresie a slavizării forțate (de pe timpul dominației austriece) a numelui Zelea („făuritor de zale") – (Virgil Rădulescu, *Politica externă a României*, în: „Învierea", nr. 1, p. 43).

[78] Ca voluntari legionari care luptaseră în Spania (cf. declarația șefului Mișcării, în „Universul", 55, nr. 14, 15 ian. 1938, p. 11, împotriva avizului dat în problemă de Istrate Micescu).

[79] Interviul șefului Mișcării („Il Messagero", 16 ian. 1938), în: F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 292 („Părerea mea este că ne îndreptăm spre corporatism [...]. Cred că și reprezentanța țării va fi într-o zi corporatistă"). Cf. și „Buna Vestire", 2, nr. 271, 26 ian. 1938, p. 1. În sensul identității de program dintre cel al Mișcării și cel inaugurat în 1938 s-a pronunțat Lucrețiu Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, 1944, p. 143–145.

Ca urmare a decretării noii Constituții (D. 900 / 1938 (20 febr.)), după momentul loviturii de Stat, partidul „Totul pentru Țară" se autodesființează (21 februarie) [80], întrucât – motiva șeful Mișscării – „rațiunea de existență a partidului a încetat", adăugând că „suntem aruncați din raportul de Drept în raportul de Forță", pe care nu-l primim [81], că „orice violentare, nu mai răspundem în nici un fel (...) chiar atunci când întreaga Națiune este tratată ca o turmă de animale inconștiente", că deci „lovitură de Stat nu voim să dăm", pentru că „noi așteptăm biruința noastră de la desăvârșirea, în sufletul Națiunii, a unui proces de perfecțiune omenească", păstrând credința „în viitorul legionar al României" [82]. Paralel, șeful Mișcării a recomandat studenților români să nu voteze împotriva Constituției spre a nu o împinge în politică, spre a o feri de urmări și spre a evita un război civil [83]. Mai scrie la doi miniștri ai Guvernului, foști prim miniștri, A. Vaida-Voevod și N. Iorga.

Adresându-se, la 22 februarie, lui Alexandru Vaida-Voevod, face observația că lovitura de Stat de la 10 februarie înseamnă „o provocare la război fiecărui român", respectiv dispreț față de poporul român, neconstituționalitate și sperjur, ceea ce o face „lovită de nulitate" [84].

Interdicția comerțului legionar, pornit de la același decret 870 / 1938 [85], a fost punctul de plecare al scrisorii de protest, adresată la 26 martie lui N. Iorga, scrisoare pe care acesta o restituie șefului Mișcării, întorcându-i învinuirea prin câteva rânduri, publicate; șeful Mișcării cere, la rându-i, la 29 martie, publicarea și a scrisorii sale inițiale [86]. N. Iorga, sfătuit de autoritatea de resort, se adresează Parchetului, care deschide acțiune în contra lui C. Z. Codreanu pentru „ultragiu față de un ministru în exercițiu legal al funcțiunii sale", în care sens sentința Tribunalului militar al Corpului II Armată din 19 aprilie îl condamnă la șase luni de închisoare corecționară și 2.000 de lei amendă [87].

[80] După instaurarea noii ordini constituționale, i s-a comunicat lui Corneliu Codreanu dorința regelui de a-i solicita o audiență, – evident, pentru a se asigura de subordonarea Legiunii la noua ordine; acesta a răspuns că el va alege momentul solicitării, ceea ce era, din punct de vedere juridic, un drept, dar care, politic, era o greșeală – după aprecierea Siguranței Statului – „capitală și fatală" (H. Sima, *Sfârșitul unei domnii sângeroase*, ed. a II-a, New York, p. 64–65).

[81] Pamfil Șeicaru explică atitudinea Mișcării ca fiind un act politic, de conservare a forțelor proprii până la extinderea influenței Germaniei asupra României (F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 397–398, nr. 15).

[82] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 270–273.

[83] Potrivit acelei recomandări, n-a votit împotrivă decât președintele U.N.S.C.R. (Ș. Milcoveanu), în: Învierea, nr. 2, p. 11–12).

[84] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 273–276.

[85] *Ibidem*, p. 272 și 276–279.

[86] *Ibidem*, p. 279–284.

[87] Acest proces a fost revizuit (la cererea Comisiei pentru revizuirea proceselor politice ... nr. 3 /1940 (3 oct.) de Înalta Curte de Casație și Justiție).

Prin D. 1422 / 1938 (30 martie) [88], partidele, grupările și asociațiunile politice sunt principial desființate; iar prin J.C.M. 811 / 1938 (21 aprilie) [89], partidul „Totul pentru Țară" e dizolvat, dimpreună cu gruparea „Arhanghelul Mihail" și cu „Garda de Fier", dispunându-se lichidarea patrimoniului lor și autorizându-se Ministerul de Interne să fixeze domiciliu obligatoriu persoanelor descoperite a fi periculoase ordinii publice și siguranței. Încă înainte de sentință și de acest J.C.M., la 16 aprilie, Corneliu Zelea Codreanu – care renunțase să plece în străinătate, spre a nu-și părăsi camarazii – e arestat împreună cu alte căpetenii legionare [90].

În considerarea posibilității ce avusese C. Z. Codreanu de a pleca din țară, spre a evita o arestare, pericol de care era conștient, dar pe care îl accepta, bazat pe valoarea politică a suferinței generate de nedreptățire, Corneliu Zelea Codreanu a pornit în mod necesar de la două premise: 1) că ilegalitățile regimului politic aflat la putere vor fi limitate, fără a merge până la ilegalitatea supremă, aceea a uciderii – dacă nu față de el, în nici un caz față de toți ceilalți conducători legionari din țară și că va funcționa principiul separației puterilor, în speță în magistratura Țării: „Eu cred și mă încred în conștiința, competența, independența, neintimidarea și necoruptibilitatea corpului de magistrați ai României", și, ca urmare, „eu nu cred în invincibilitatea războiului civil dintre Stat și Națiune și, subordonându-mă legilor, accept să fiu arestat, anchetat și judecat" 2) că legalitatea legionarilor aflați în libertate – anume atât legalitatea legionară, ce rezulta din ordinul Căpitanului de a nu provoca regimul, cât și legalitatea oficială – va fi totală, între cele două legalități neexistând acum contradicție [91].

Desfășurarea faptelor a arătat că nici una din aceste premise n-au corespuns în totul încrederii ce li s-a arătat.

În timpul detenției, Parchetul militar deschide o a doua acțiune penală împotriva șefului Mișcării [92], care duce la o nouă sentință a aceluiași Tribunal militar, din 27 mai, de condamnare la 10 ani de muncă silnică și la degradare

[88] M.O., I, 106, nr. 75, 31 mar. 1938, p. 1640–1641.

[89] *Ibidem*, p. 98, 30 apr. 1938, p. 2142.

[90] F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 402; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 333–334.

[91] Ș. Milcoveanu, *op. cit.*, p. 89–90 (Codreanu s-a lăsat arestat, dar nu cu intenția de a-și găsi moartea, ci bazat pe valoarea suferinței în lupta politică); „Învierea", nr. 1, p. 104 (ultima circulară a Căpitanului) și 110 (declarația Căpitanului că „persoana mea nu mai este indispensabilă" – pentru Mișcarea Legionară – și mersul înainte spontan e asigurat de resorturi proprii). În realitate, acțiunea „Comandamentului Legionarilor din prigoană" – format, dintre legionarii liberi, în oarecare independență față de Căpitan, din Vasile Chioreanu (care făcea legătura cu Căpitanul prin soția acestuia), Horia Sima etc. – începe să capete aspect penal, printr-o serie de atentate în noiembrie 1938 (H. Sima, *op. cit.*, p. 187–189).

[92] Cf. „Universul", 55, nr. 134, 18 mai 1938, p. 11–12 (*Ordonanța definitivă de trimitere în judecată a lui Corneliu Zelea Codreanu pentru crima de trădare, uneltire contra ordinei sociale și pentru crima de răzvrătire*, 16 mai 1938 (având pasaje cenzurate!).

civică, la 5.000 de lei amendă și 2.000 de lei cheltuieli de judecată [93]. Planul legionarilor din libertate, conceput de Horia Sima, comandant legionar, de a-l scoate pe Căpitan din închisoare nu a fost acceptat de acesta [94].

În urma întrevederii dintre Adolf Hitler și regele Carol II (Berchtesgaden, 24 nov. 1938), care prin ministrul său de interne, Armand Călinescu, dispune uciderea lui Corneliu Zelea Codreanu, adică dispune înfăptuirea unui asasinat politic, condamnat de propria-i legislație. În noaptea de 29–30 noiembrie, acesta e ucis dimpreună cu ucigașii lui I. G. Duca și ai lui Mihai Stelescu [95]. Un comunicat a anunțat că ei au fost împușcați de jandarmi întrucât ar fi încercat să evadeze de sub escortă în timpul transportării lor de la închisoarea Râmnicu Sărat la închisoarea Jilava [96]; explicând, Armand Călinescu a minimalizat acțiunea, reducând-o la un „simplu fapt de drept comun", adăugând că, printre cei împușcați, nu era nici unul care „să nu fi fost asasin" [97] (fără a ține seama că justiția achitase pe unul și că dăduse alte pedepse decât moartea celorlalți, care le executau). Reacțiile germane, care s-ar fi dorit mai mari, n-au întârziat [98].

[93] *Ibidem*, nr. 144, 28 mai 1938, p. 12–14 (*Condamnarea lui Corneliu Z. Codreanu*); Mișcarea Legionară, *Adevărul în procesul lui Corneliu Z. Codreanu – maiu 1938*, f. 1, fed., [1 aug. 1938], 232 p.; *Procesul Codreanu*, în „Formula AS", 3 (1933), nr. 56 (1) – 71 (16), ian. – iun. 1933; Tharaud, *op. cit.*, p. 232–235. Acest proces a fost revizuit (la cererea Comisiei pewntru revizuirea proceselor politice ... nr. 1/5 oct. 1940) de Înalta Curte de Casație și Justiție la 28 oct. 1940 („Universul", 57, nr. 331, 1 dec. 1940, p. 4). Rezultă că, jurisdicțional, Corneliu Codreanu n-a fost condamnat pentru delicte sau crime politice.

[94] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 114–115 (circulara Căpitanului din 13 nov. 1938) și 126; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 36 (ceea ce aripa legionară a lui Horia Sima a considerat-o ca fiind o cădere a Căpitanului „în mania religioasă" – *Ibidem*).

[95] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 110. S-a susținut că dispoziția ar fi fost luată în urma cererii lui Adolf Hitler de a se fi încredințat formarea guvernului lui Corneliu Codreanu – ceea ce nu se dovedește; în realitate, regele dăduse ordin de executare a șefului Mișcării înainte de a pleca în străinătate, ordin revocat telegrafic de la Paris, în urma invitației lui A. Hitler de a-l vizita, și asupra căreia revenise tot telegrafic, din Cehoslovacia, după vizită, când se convinsese că acesta nu va reacționa cu eficiență (N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 38; Ș. Milcoveanu, *op. cit.*, p. 99–100). Înaintea uciderii lui Corneliu Codreanu, acesta ceruse, din închisoare, permisiunea de a lansa un apel de liniștire către legionarii din afară, apel care a fost afișat în București, dar pe care, ulterior, Horia Sima l-a declarat apocrif (*Ibidem*, p. 99). Se consideră că instaurarea regimului început la 10 februarie 1938, dorită de regele Carol al II-lea, și reprimarea Mișcării Legionare (culminând cu uciderea șefului Mișcării)), datorită și de cercurile politice anglo-franceze, ar fi fost rezultatul unei înțelegeri (*Ibidem*, p. 89 și 92–93).

[96] Comunicatul Parchetului militar al Corpului II Armată, în: „Universul", 55, nr. 329, 2 dec. 1938, p. 17; *Moartea lui Corneliu Zelea Codreanu, 29/30 noiembrie 1938*, în „Baricada", 3, nr. 23 (126), 9–15 iunie 1992, p. 11. Caracterul premeditat al crimei rezultă din simplul fapt că, în noaptea uciderii, militarii au fost consemnați în cazărmi.

[97] Circulația confidențială a Ministerului Afacerilor Externe din 1 decembrie 1938 către legațiile românești, menționată în F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 415. Evenimentul a fost prezentat sec de N. Iorga (*Istoria românilor*, p. 494) (*Trapez*, pct. 23, în: „România literară", 14, nr. 6, 5 februarie 1980, p. 7).

[98] F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 416–418; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 48.

Ca urmare, la 21 septembrie 1939, la indicația lui Horia Sima, refugiat în Germania, este asasinat primul ministru Armand Călinescu, iar legionarii care au dus la împlinire acest ordin au fost executați în aceeași zi, fără judecată [99]. (În fond, legionarii uciseseră pe autorul unui asasinat politic pentru care legislația în vigoare condamna la moarte, condamnare la care justiția militară n-ar fi putut ajunge tocmai pentru că autorizația trebuia dată de însuși autorul asasinatului.)

Drept represalii, în noaptea de 21 / 22, s-au ucis și s-au expus un număr de 252 de legionari [100], care nu aveau nici o legătură cu asasinatul. Faptul a mărit și mai mult problema succesiunii la conducerea Mișcării; într-adevăr, avându-se în vedere mai puțin legitimitatea legionară cât imposibilitatea de acțiune a cadrelor legionare din țară (evasiunanimitatea celor rămași erau deținuți [101] sau ascunși), prioritatea au avut-o legionarii refugiați în Germania, stat de care de altfel Statul român, mai ales după aparenta înfrângere a Franței din 1940, tindea să se apropie. Apoi, prin represaliile la uciderea lui Armand Călinescu, care au înlăturat pe mulți dintre mai îndreptățiții la succesiune, s-au mărit, paradoxal, șansele de succesiune ale lui Horia Sima, care – prin uciderea lui Armand Călinescu – era cel care cauzase indirect uciderea comandanților legionari superiori lui ca loc în ierarhia legionară [102].

Continua ascensiune a Germaniei a determinat Guvernul regimului Constituției din 1938 să estompeze adversitatea față de legionari și să inițieze o apropiere de legionarii stabiliți la Berlin, ceea ce a dus la un început de înțelegere [103], început care nu putea fi finisat cât timp nu avea loc o trecere a Guvernului la o politică fără echivoc alături de Germania [104].

[99] Fătu – Spălățelu, *op. cit.*, p. 254–255; Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 122–123.

[100] Lista nominală (Gh. Clime etc.) în: „Cuvântul", 17, s.n., 27, 9 nov. 1940, p. 32. Ordinul de ucidere a fost dat de rege direct, înainte de instalarea noului prim ministru, generalul Gh. Argeșanu.

[101] În acest sens, declarația lui Horia Sima: „Nu mă interesează cei din închisori. Sunt ca și pierduți" (F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 425, Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 122).

[102] *Pe marginea prăpastiei*, II, p. 130–131; Fătu – Spălățelu, *op. cit.*, p. 230–245, 248–251, 255–256, F. Nedelcu, *op. cit.*, p. 432. Pentru succesiunea la șefia Mișcării: Legiunea..., *op. cit.*, p. 16, (în Consiliul suprem din 1931, H. Sima figura pe locul 17). Pentru desfășurarea succesiunii în fapt între moartea Căpitanului și înființarea Statului Național Legionar: H. Sima, *op. cit.*, p. 328–333 (constituirea Forului Legionar) și 334–335; Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 111–139; Eugen Cristescu, în: *Procesul marei trădări naționale*, p. 173. Pentru rolul în succesiune a lui Ion Zelea Codreanu (tată Căpitanului); H. Sima, *op. cit.*, p. 239–242, 384–386, 403–405, 428–431, 484; Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 129–136; Ion Zelea Codreanu, în scrisoarea către C. Grigoraș (4 ian. 1941) și în depoziția făcută în procesul rebeliunii din Câmpulungul Bucovinei (S. Erhan ș.a.) înaintea Tribunalului militar Iași (27 feb. 1941), în: „Universul", 58 (1941), nr. 46, 19 febr., p. 3, și nr. 57, 2 mar., p. 3. Pentru rolul lui Iuliu Maniu după moartea Căpitanului: *„Procesul conducătorilor fostului partid Național-Țărănesc*, București, 1947, p. 330–332.

[103] Cf. H. Sima, *op. cit.*, p. 55 („Primele încercări de a sonda opinia legionarilor, în vederea unei apropieri s-a făcut sub guvernul Argetoianu [...]. Pentru ca inițiativa Guvernului să nu fie

În acest sens, spectaculosului marș de cucerire al armatei germane din mai–iunie 1940, îi corespunde schimbarea statutului juridic al lui Horia Sima, de la trecerea sa clandestină, cu un grup de legionari, din Germania, unde era refugiat politic, în România, pe al cărui teritoriu trece în noaptea de 17 / 18 mai, și arestarea sa de a doua zi [105] (după care s-a arătat dispus a colabora în cadrul ordinii de drept carliste), până la primirea în audiență de rege (18 iun.) [106] și numirea – după adeziunea lui la Partidul Națiunii – ca subsecretar de Stat la

considerată un act de slăbiciune de către legionari, s-a dat mandat generalului Gabriel Marinescu, ministrul Ordinii Publice, să înceapă discuțiile cu Mișcarea adică aceluia care avusese răspunderea directă a execuțiilor din septembrie") 57 (după o consfătuire cu fruntașii legionari, aduși din lagăre (martie 1940), legionarii au înaintat un memoriu regelui și o proclamație către Țară, în care se cerea camarazilor unire în jurul Tronului), 58–61 (legionarii din Berlin au răspuns cu documentul din 24 martie, „Poziția Mișcării Legionare față de așa zisa împăcare între Garda de Fier și regimul actual din România"), 62–65 (a urmat o încercare a guvernului român de apropiere față de legionarii din Germania, trimițând o delegație cu dubla calitate de a reprezenta atât pe legionarii din țară, cât și pe rege), 65 („Ce se obținuse în țară de pe urma destinderii? S-au desființat lagărele și s-a dat amnistie parțială [...] prin audiența fruntașilor legionari la rege, se ieșise din stadiul de «infractori ai Statului», Mișcarea fiind recunoscută acum ca realitate politică [...]. După proclamarea oficială a destinderii, cercurile germane au început să manifeste din nou interes pentru cauza noastră"), 66 („După realizarea destinderii, grupul de la Berlin rămăsese factorul determinant în Legiune", prestigiul său avea la bază trei elemente: *„a)* era liber pe mișcările lui; *b)* se afla în Capitala acelei țări care, în acel moment, decidea soarta Europei; *c)* reprezenta linia de luptă a Mișcării"), 68–69 (s-a dat regelui un răspuns verbal în sensul revizuirii politicii grupului „dacă actualele intenții ale regelui se suprapun realmente cu inițiativele noastre mai vechi de politică externă"; dar fără a se întoarce în țară acum, când soarta României atârnă mai mult de Berlin; v. și p. 70–71) și 78–83 (o a doua delegație trimisă la începutul lui mai 1940 primește de la legionarii din Berlin același răspuns, dar în scris, în așteptarea unei schimbări în politica externă din partea regelui).

[104] Pentru incidentul de la Porțile de Fier, denotând concursul Guvernului român dat unei acțiuni a rețelei engleze de spionaj și sabotaj, v. H. Sima, *op. cit.*, p. 73–75.

[105] *Ibidem*, 137, și 148 ; „Universul", 57, nr. 139, 23 mai 1940, p. 1 („Ministerul de Interne comunică faptul că H. Sima și Pătrașcu, aparținând grupului de legionari refugiați în străinătate, se află în mâinile autorităților, din ziua de 19 mai 1940 și au fost depuși").

[106] Între 19 mai și 18 iunie, H. Sima a fost primit de către autoritățile centrale de anchetare pornite pe destindere (H. Sima, *op. cit.*, p. 193–204); a acceptat sugestia Siguranței Statului de a cere legionarilor din libertate, cu care i s-a permis să ia un prim contact (28 mai – 7 iun.), să-și depună armele „ca o dovadă a bunei noastre voințe de a renunța la clandestinitate și de a ne integra în Stat", acțiune desfășurată cu succes (p. 208–212), a fost pus în libertate, la 13 iun. (p. 224–229); a fost primit de rege (p. 245–250). A propus să se înlocuiască Frontul Renașterii Naționale cu un alt partid național – totalitar, având alt program și altă uniformă, în considerarea că Mișcarea Legionară îi va fi „coloana de susținere" (p. 233 și 239) – propunere care va sta la baza creării Partidului Națiunii – altfel însă structurat decât se aștepta Horia Sima; aceasta nu l-a împiedicat să ceară legionarilor să se înscrie dimpreună cu alți legionari, inclusiv Ion Zelea Codreanu (p. 250–255), neînscriindu-se însă și legionarii din Berlin (p. 257–261). Chemarea lui Horia Sima din 23 iunie a apărut în presă („Curentul", 13, nr. 4442, 25 iun. 1940, p. 1).

Ministerul Educației Naționale în guvernul Tătărescu (28 iun.), apoi ca ministru al Cultelor și Artelor în noul guvern Gigurtu (4 iul.) [107], din care demisionează după câteva zile (considerând că și noul guvern continuă linia politicianistă anterioară) [108]. Regele numește în locul lui un alt legionar, pe Radu Budișteanu, ceea ce nu oprește pe Horia Sima să-și continue lupta pentru putere [109], mai încercând a-l solicita printr-o audiență colectivă (16 aug.) [110] și, apoi, după „Arbitrajul de la Viena" [111], cerând abdicarea regelui [112], pornind o acțiune de stradă (2–5 sep.) [113], care atrage demisia primului ministru (4 sep.).

Regele caută să anihileze această acțiune cerând reprimarea ei, dar armata nu dă curs cererii; atunci, încredințează formarea guvernului generalului Antonescu (aceeași zi, la ora 12) [114], care – evocând „înțelegerea clemenței regale" – pune în libertate pe legionarii închiși, ceea ce – departe de a rezolva conflictul – l-a încurajat, ducând la abdicarea regelui. Horia Sima a socotit abdicarea obținută de general, devenit prim-ministru cu depline puteri, o biruință legionară [115]. Oricum, Garda de Fier nu mai era nici calitativ, nici

[107] Schimbarea Guvernului, sugerată de germani, a fost concretizată prin propunerea lui Horia Sima adresată regelui de a i se încredința formarea Guvernului (H. Sima, *op. cit.*, p. 288–292). Numirea sa ca Ministru al Cultelor a ridicat protestul Patriarhului (p. 294–295).

[108] Cf. H. Sima, *op. cit.*, p. 298–301. Demisia, al cărei text e difuzat de Horia Sima, a alarmat pe Moruzov (p. 311–314).

[109] *Ibidem*, p. 311–312. La presiunea altor legionari, cei trei miniștri legionari aflați în Guvern au intenționat să-și dea demisia în bloc – proiect împiedicat mai întâi de grupul legionarilor din Berlin (p. 314–328 și 363–369), apoi prin presiuni din partea Palatului (p. 356–357).

[110] Cf. *Ibidem*, p. 376–378.

[111] Participarea legionară la Consiliul de Coroană din 29/30 august, dorită de regele Carol II pentru a-și acoperi răspunderea istorică, a lipsit: Horia Sima nefiind întâmplător găsit, iar cei aduși nefiind comandanți legionari, ci rude străluc ind prin rezonanța numelor: Horia Codreanu și părintele Moța (care a refuzat, inutil, de a fi adus în Consiliu) (*Ibidem*, p. 413–415).

[112] Proclamația *Români*, București, 1 sept. 1940 (antedatat), *Ibidem*, p. 406–409.

[113] *Ibidem*, p. 415–416, 437–462, 477; Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 128, 136–138; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 62; Fătu-Spălățelu, *op. cit.*, p. 257–276. În ipoteza prelungirii domniei lui Carol II după stabilirea noilor hotare, se prevedea nu numai înlăturarea legionarilor de la guvernare – dat fiind că Germania nu se arăta deosebit de interesată de venirea la putere a Gărzii de Fier (cf. H. Sima, *op. cit.*, p. 337, 342, 343, 353 etc.) – ci și reluarea trecutului lor tratament (*Ibidem*, p. 363, 382–384).

[114] După ce generalii Coroamă (Divizia de Gardă) și Niculescu (M.A.N.) refuzaseră să execute ordinul regelui de a trage în legionari (H. Sima, *op. cit.*, p. 465–470; Henriette Magheresc u, în: Gh. Buzatu ș.a., *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, Iași, vol. II, 1990, p. 358).

[115] H. Sima, *op. cit.*, p. 478–480 și 491; *Sdrobitorul act de acuzare prin care Mișcarea Legionară a smuls abdicarea lui Carol II*, f.d., p. 1 (afiș). Pentru raporturile anterioare ale generalului Antonescu cu Mișcarea: H. Sima, *op. cit.*, p. 277–279, 463, 474–477; Simion, *op. cit.*, p. 15–23, 25–26, 36.

numeric, nici din punct de vedere al unității, ceea ce fusese în decembrie 1937–ianuarie 1938 [116].

8. *Statul Național Legionar.* După instalarea guvernului Antonescu, Horia Sima interzice legionarilor orice manifestare până la noi dispoziții, acțiunile lor urmând a se face numai pe cale ierarhică, vegheate de poliția legionară [117]. Pentru încetarea acțiunilor acestora, a fost nevoie și de apelurile generalului conducător al Statului (11 sep.) [118], și de înțelegerea lui cu Horia Sima, nu fără a fi pregătit pentru orice situație.

Apoi, printr-un comunicat din 14 septembrie al Președinției Consiliului de Miniștri, s-a anunțat că generalul Antonescu – în urma chemării „la unire și acțiune pentru întărirea Statului", adresată „Țării și Mișcării Legionare" [119] a primit din partea acesteia declarația că „răspunde cu toată însuflețirea și toată bucuria la chemarea generalului Antonescu, fiind gata să-l urmeze în orice împrejurare și să se identifice cu ființa noului Stat". Ca urmare a acestui „legământ" și „ținând seama de nevoia schimbării așezămintelor românești și a înseși temeliilor Statului, pentru a asigura viitorul neamului nostru, unitatea în libertatea și autoritatea cu consimțământul tuturor" [120] s-a emis Decretul 3.151 din aceeași zi, semnat de Rege și contrasemnat de Conducătorul Statului, prin care „Statul român devine Stat Național Legionar" (pct. 1), Mișcarea Legionară fiind „singura mișcare recunoscută în noul Stat", „având ca țel ridicarea morală și materială a poporului român și dezvoltarea puterilor lui creatoare" (pct. 2). În continuarea acestui text normativ, decretul confirmă pe generalul Ion Antonescu în calitate de „Conducătorul Statului Legionar" și de „Șef al Regimului Legionar" (pct. 3), iar pe Horia Sima în calitate de „Conducător al Mișcării Legionare" (pct. 4), confirmare care prezuma impunerea lui ca atare de către Mișcarea Legionară.

Așadar, făcând abstracție că Forul Legionar nu l-a confirmat pe Horia Sima ca șef al Mișcării și că i-a propus să nu ia parte la guvernare [121], regimul totalitar introdus de autoritatea de Stat sub Carol II și continuat de generalul Antonescu se transforma într-un regim totalitar bazat pe o mișcare politică

[116] Lucrețiu Pătrășcanu, *op. cit.*, p. 159.

[117] „Universul", 57, nr. 247, 8 sep. 1940, p. 3.

[118] Ion Antonescu, *Către români / Chemări – Cuvântări – Documente // La o răscruce a istoriei*, București, 1941, p. 30–34 (p. 32: „Dacă veți găsi altul mai priceput și dacă mi-o veți cere, mă voi da singur la o parte și la timp").

[119] „Apelul către legionari" din 12 sep. 1940, *Ibidem*, p. 35.

[120] „Universul", 57, nr. 255, 16 sep. 1940, p. 1. Pentru aducerea legionarilor la putere: Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 140 (întrevederea de la 8 sep.); Simion, *op. cit.*, p. 33, 36, 44. Jurămintele lui Horia Sima implicat de decretele 3151 și 3152/1940 (unul în fața regelui, altul în fața Conducătorului) nu-s consemnate.

[121] Cf.: H. Sima, *op. cit.*, p. 488–491; Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 128 și 139.

pornită de la Națiune, mișcare la care generalul Antonescu, investit de autoritatea de Stat, aderase, apărând astfel investit și din partea Mișcării Legionare, care – la rându-i – își păstrează conducătorul, pe Horia Sima. Decretul nu-i atribuie acestuia nici o responsabilitate concretă în Stat și, cu atât mai mult, nici una de natură militară. Pe de altă parte, în spiritul Decretului 3 151, prerogativele generalului Antonescu devin, juridic, limitate, de la a conduce un Stat fără obligația unei orientări, la a conduce un Stat legionar, ale cărui obiective sunt legate de Mișcarea Legionară înființată de Căpitan și al cărei conducător în viață era Horia Sima.

Spre deosebire de situația din Germania – în care raportul dintre Partid și Stat era de egalitate, titularii celor două puteri fiind personificați prin aceeași persoană, Führerul, și unde titulatura Statului rămăsese aceeași – în România situația cere o precizare. Considerăm că, potrivit decretului 3 151, generalul Ion Antonescu, expresie a voinței regale, dar alineat Mișcării Legionare,conducea util Statul, iar comandantul Horia Sima, prezumată expresie a voinței legionare, era chemat să stabilească orientarea spirituală a Statului; până la un punct, unul răspunzând de prezent, iar celălalt de viitor. Evident, noul regim își baza viabilitatea pe conlucrarea dintre cele două căpetenii. În caz de dezbinare, biruitorul – oricare ar fi fost – putea găsi ușor argumente în apărarea legitimității biruinței sale.

În sfârșit, dispoziția „Luptele dintre frați încetează" (pct. 5), explicitează că toate celelalte partide politice își păstrează starea de ilegalitate în care fuseseră puse de regimul totalitar precedent și totodată că cei din Mișcarea oficializată de noul regim, scoasă din ilegalitate, legionarii, urmează a trăi în pace cu concetățenii lor din celelalte foste partide. Se constată așadar că, prin acest decret, Mișcarea Legionară se impune ca partid totalitar, fără a simți nevoia asentimentului dat de popor – ceea ce, evident, se depărtează de concepția Căpitanului. Decretul a anulat implicit J.C.M. 811 / 1938, prin care Mișcarea fusese desființată[122].

Un decret din aceeași zi (3 152 / 1940) al Conducătorului Statului, numește pe membrii noului guvern, începând cu Horia Sima, ca vicepreședinte al Consiliului de Miniștri[123]. Totodată, generalul Antonescu adresează un apel către Români, iar Horia Sima altul către Legionari[124]. Și în Consiliul de Miniștri din 16 septembrie, generalul Antonescu, în prezența și cu acordul lui Horia Sima, declară „(...) punctul nostru de reazăm, în afară, este Axa (Roma–Berlin);

[122] Jurnalul a fost anulat explicit prin D. 3324 / 1940 (3 oct.), spre a se restitui bunurile Mișcării (M.O., I, 108, nr. 232, 4 oct. 1940, p. 5690–5691).

[123] M.O., I, 108, nr. 214 bis, 14 sep. 1940, p. 5415.

[124] *Pe marginea prăpastiei*, I, p. 93–95, 96–97.

iar înăuntru, regimul național-legionar", stăruind asupra frăției românești cele mai depline între cei doi conducători, asupra imposibilității trădării unuia față de celălalt[125].

Precizări asupra conținutului regimului național-legionar s-au făcut de subsecretarul de Stat al Ministerului Presei și Propagandei, Alexandru Constant, legionar, și anume: *a)* „reașezarea elementelor etnice în posturile majore ale întregii vieți, românizarea tuturor centrelor de viață ale Țării"; *b)* crearea unui „Stat al tuturor categoriilor sociale (ceea ce reprezentantul Guvernului numea „stat totalitar"), în special al marei mase de muncitori agricoli și industriali", ridicarea standardului lor de viață „printr-o reorganizare a vieții economice pe temelii de dreptate socială și eficiență economică"; *c)* moralizarea vieții administrative, mărirea randamentului și calităților ei, redarea demnității funcționarilor și asigurarea materială corespunzătoare; *d)* considerarea tineretului ca „element activ, dinamic al noului Stat"; *e)* așezarea economiei pe baze naturale, reașezarea românilor în posturile economice pierdute prin carența guvernărilor trecute; *f)* apariția rasismului: distingerea prin statut între minoritatea ariană și minoritatea semită; *g)* repararea nedreptăților anterioare (noul Stat Național-Legionar fiind și un „Stat de reparație")[126]. Din acest conținut, Mișcării Legionare i se încredințase „sarcina organizării și îndrumării tineretului"[127], conducerea unor ministere și-am putea spune, dată fiind și diferența de generație dintre cei doi conducători – succesiunea la conducerea Statului.

Curând, diferența dintre cele două concepții începe să-și spună cuvântul. Raportul dintre Partid și Stat era conceput opus. Pentru Conducător, „regimul nou" proclamat (6 sep.), respectiv Mișcarea Legionară (14 sep.), erau subordonate Statului, aveau loc în cadrul acestuia, rămâne asentimentul continuității Statului român, în timp ce pentru legionari – exemplific cu teoriticianul și oficialul Alexandru Constant – raportul dintre Partid și Stat era un raport „de la cauză la efect". Partidul „își realizează misiunea prin Stat, acceptând disciplina Statului", legionarul desăvârșit fiind acela care „întrunește armonic calitățile legionare cu disciplina statală"; Constant recunoaște contradicțiile dintre „inerții și elanuri", dar – după „adaptările" din „perioada de

[125] *Ibidem*, I, p. 105–106. Tot astfel, la manifestația din 6 octombrie, generalul a îmbrăcat cămașa verde, iar cele două căpetenii țin cuvântări coordonate (I. Antonescu, *Temeliile...*, p. 265–274). În presă apare și un apel semnat în comun de soțiile celor doi conducători.

[126] Alexandru Constant, subsecretar de Stat la Ministerul Propagandei, *Principiile care prezidează acțiunea de guvernământ legionar*, în: „Rev. cursurilor și conferințelor universitare", 5, nr. 8–10, aug.–oct. 1940, p. 84–88.

[127] Comunicatul Președinției Consiliului de Miniștri, în: I. Antonescu, *Temeliile...*, p. 203. Vezi și Traian Brăileanu, *Învățământul în cadrul legionar*, *Ibidem*, p. 53–60.

tranziție" – consideră că se va ajunge la „mult visata contopire a Nației în Legiune și realizarea Legiunii în Stat" [128].

Nici conceptul de dreptate nu era la fel perceput. Conducătorul Statului se pronunțase pentru supremația legii („legalitate întegrală" și dreptate dată „după legi scrise" – ordinul circular din 7 septembrie) [129], în timp ce pentru Mișcarea Legionară dreptatea e în primul rând o expresie a conștiinței – ceea ce mărea caracterul subiectiv al ordinii de drept de la o conștiință (cea a Conducătorului Statului, Șef al Regimului Legionar) la două ori la foarte multe, conștiință impusă nu numai prin libertatea de a legifera a Conducătorului Statului (în supoziția că are o totală conștiință legionară și că a revizuit, sub această optică integral legislația anterioară), ci și prin libertatea judecătorului ce a dobândit conștiința legionară: deci nu primatul normei de drept pozitiv, ci al „omului selecționat", pentru care legea (implicit a Conducătorului Statului) nu mai impune, ci numai orientează, iar până nu va avea loc selecționarea magistraturii, judecata ar reveni legionarilor, căci pentru ei „nu există teamă, atunci când conștiința a fost împăcată" [130].

Divergența dintre cele două poziții apare într-un schimb de scrisori [131]. Atitudinea lui Horia Sima a arătat o ambiguitate: pe de o parte, prezentându-se încadrat în ordinea de drept proclamată de general [132], regretând improvizațiile și lipsa de experiență ce apăreau[133] și interzicând oficial ilegalitățile legionarilor; iar pe de alta, dublând cu legionari serviciile publice, inclusiv poliția, și inițiind, în numele luptei împotriva „iudeo-francmasoneriei", trecerea la răzbunări, culminând cu uciderea deținuților politici aflați la Jilava (26/27 nov.) – pe lângă cea a lui Virgil Madgearu (26 nov.) și a lui Nicolae Iorga (27 nov.) – toate

[128] Al. Constant, *Stat și Legiune*, în „Curentul", 13, nr. 4606, 6 dec. 1940, p. 3.

[129] O mai mare apropiere de punctul de vedere legionar apare în Mihail Antonescu, *Concepția de justiție a Conducătorului Statului*, conferință radiodifuzată la 30 sep. 1940, în: „Rev. cursurilor și conferințelor universitare", 5, nr. 8–10, aug.–oct. 1940, p. 74–80.

[130] Dragoș Vitencu, *Jurisdicțiunea în Statul legionar*, în: „Însemnări sociologice", 4, nr. 15, ian. 1941, p. 15–16 (p. 16: „Căci dreptatea nu o pot administra exegeții cu mințile încâlcite în formule, ci numai acei cărora dreptatea le crește în suflet").

[131] Textul scrisorilor în *Pe marginea prăpastiei*, I, p. 145–161. Cf. și Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, ed. a 3-a, București, 1992, p. 228–229.

[132] Dar cu oarecare rezerve: „Observatorul obiectiv poate să constate apoi, în lumea aceasta veche, o susceptibilitate aproape maladivă, ori de câte ori se întâmplă chiar și cea mai neînsemnată călcare a unui text de regulament. De unde a apărut acest simț excesiv de legalitate și dreptate?" (H. Sima, cuvântare în fața studențimii Capitalei, 10 dec. 1940, în: *Pe marginea prăpastiei*, I, I, p. 144).

[133] N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 76 și 103.

comunicate prin presă de Președinția Consiliului de Miniștri [134], fără comentariu. Reprobând aceste asasinate, în ședința Consiliului de Miniștri (27 nov.) generalul Antonescu a declarat că „nu are epoleți de închiriat" [135], iar conducerea legionară a conchis, în secret, că „nu mai merge așa mai departe", că „toți trebuie suprimați", întocmindu-se și un „plan general de suprimare a tuturor oamenilor noștri de Stat", fiind dispusă, pentru preluarea întreagă a puterii, să înlăture tot ce îi stă în cale, inclusiv pe generalul Antonescu [136].

Disensiunile, respectiv încălcările ordinii de drept din partea legionarilor, duc la propunerea generalului Antonescu, făcută lui Horia Sima, de a cere poporului, printr-un plebiscit, să aleagă între ei doi, dar fără să-i dea răgazul de a răspunde (7 ianuarie 1941)[137]. La rându-i, Horia Sima trece la constituirea, clandestină, a unui guvern propriu (13 ianuarie 1941) [138], pregătește cadrele sale pentru un eventual conflict cu generalul [139]; generalul, după o întrevedere cu A. Hitler, îi trimite lui Horia Sima o scrisoare în care condiționează continuarea colaborării (15 ianuarie). Oficial, ceea ce s-a consacrat sub numele de „rebeliune legionară" [140] se declanșează la 21 ianuarie, a doua zi după ce generalul Antonescu destituise pe generalul C. Petrovicescu din funcția de ministru de Interne, iar legionarii protestaseră asupra măsurii, cerând în schimb destituirea altor membri ai Guvernului (Mihai Antonescu, AL. Rioșeanu –

[134] „Universul", 577 (1940), nr. 329, 29 nov., p. 1, și nr. 330, 30 nov., p. 1. Detalii în: *Pe marginea prăpastiei*, I, p. 255–265; Comandamentul militar al Capitalei, *Asasinatele de la Jilava ... Snagov și Strejnicul / 26–27 noiembrie 1940*, București, 1941, 2 f. + 546 p. Asasinatele de la Jilava s-au explicat oficial, prin revolta de care au fost cuprinși legionarii care au deshumat osemintele Căpitanului și ale legionarilor uciși odată cu el; mai temeinică pare, ca explicație, temerea legionarilor că deținuții, în urma ordinului generalului de a fi transferați de la Jilava la o închisoare militară, scoși de sub pază legionară, vor scăpa de pedeapsa legionară (N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 94). Asupra uciderii celor doi profesori există și opinia că ea n-a avut loc cu știința conducerii Mișcării Legionare (Șerban Milcoveanu, *O versiune șocantă privind asasinarea lui Nicolae Iorga* (titlul redacției), în: „Nu", 3, nr. 86, 2–9 sep. 1992, p. 10; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 95).

[135] Pentru întreaga dezbinare dintre general și legionari privind asasinatele, inclusiv desfășurarea Consiliului de Miniștri din 27 noiembrie 1940, cf. Simion, *op. cit.*, p. 216–221.

[136] Existau în această privință inițiative: N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 103.

[137] Eugen Cristescu, în: *Procesul marei trădări naționale*, p. 174–175.

[138] Traiana Brăileanu, desemnat a face parte din guvernul legionar, declară că a fost trezit din somn în noaptea de 13/14 ianuarie, spre a depune jurământul de ministru (*Procesul marei trădări naționale*, p. 123).

[139] N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 104.

[140] Evident, acțiunea legionarilor – în optica Decretului 3151/1940 – nu era rebeliune; dimpotrivă, acțiunea generalului Antonescu, culminând cu abrogarea acelui decret prin D. 514 / 1941, a apărut în ochii legionarilor, ca „lovitură de stat" (Ș. Milcoveanu, informație orală).

subsecretar de Stat la Interne – etc.) și formarea unui guvern integral legionar (în timpul rebeliunii, Horia Sima a continuat a trimite propuneri succesive de liste ministeriale, respinse pe rând de general)[141]. Ca urmare, din ordinul generalului, armata a ocupat prefecturile conduse până atunci de legionari (21/22 ianuarie) și a ripostat, sub cuvântul că „Țara este acolo unde e Regele, unde sunt Steagul, Armata, Ordinea, Dreptatea și sguranța vieții și a muncii" [142] împotriva celor pe care i-a calificat „oameni neînțelegători, elemente răzvrătite sau unelte străine" – paralel cu o consultare a germanilor. Versiunea legionară atribuie generalului declanșarea conflictului. Spre a evita o totală represiune, Horia Sima, aflând – în noaptea de 22/23 – că Reichul nu va interveni în favoarea sa [143], dă ordin de încetare a luptei (23 ianuarie, ora 5) [144]; iar generalul Antonescu, în aceeași zi, comunică legațiilor românești că „rebelii au fost înfrânți peste tot" [145]. Inițiativa, în sensul arbitrării conflictului de către rege, atribuită lui Horia Sima cu un început de punere în aplicare, a fost sistată de general.

Planul anterior, al generalului de a-și asuma conducerea Mișscării (27 noiembrie 1940), pe atunci respins de germani [146], a fost preluat de aceștia (22 ianuarie 1941) [147], făcându-l pe general să anunțe, după înfrângerea rebeliunii, că „adevărata legiune se va forma de acum înainte, sub directa mea conducere" [148]. Dar concepția generalului e acum alta: „voi păși la organizarea politică a Statului fiindcă eu sunt cel care a hotărât la 7 septembrie 1940 organizarea Statului Național Legionar" (1 februarie). Deocamdată, generalul

[141] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 152.

[142] *Pe marginea prăpastiei*, II, p. 215–255, Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, ed. a 3-a, București, 1992, p. 230; Simion, *op. cit.*, p. 249–258 (p. 253: de rebeliune și-au pierdut viața 254 de cetățeni (incluzând 118 evrei uciși fără participare în București și 117 în provincie); Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 149–152. Generalul Antonescu a declarat că Armata n-a tras decât când a fost atacată („Universul", 58, nr. 23, 27 ian. 1941, p. 1 și 3; declarația din Consiliul de Miniștri din 4 febr.). Cf. și Al. Gh. Sava, *Rebeliunea legionară în versiunea generalului Hansen*, în: „Mag. ist.", 9, nr. 2 (95), febr. 1975, p. 58–61. În ce privește aprecierea generlaului Antonescu despre Horia Sima, cf. rezoluția din 8 dec. 1941, în: Ion Antonescu, *Secretele guvernării* [...], București, 1992, p. 94.

[143] Simion, *op. cit.*, p. 258–270 (atitudinea Germaniei în favoarea generalului Antonescu se precizase încă de la vizita acestuia în Germania de la 14 ian. *Ibidem*, p. 238–243), Paul Schmidt, în Gh. Buzatu, *op. cit.*, I, p. 174–176.

[144] *Ordin către toți legionarii*, în: „Cuvântul", 18, s.n., nr. 99, ediție specială, 23 ian. 1941, p. 1. În prealabil, Horia Sima încercase, fără succes, ca diferendul cu generalul Antonescu să fie supus arbitrajului regal (Simion, *op. cit.*, p. 266–267).

[145] „Timpul", 5, nr. 1334, 25 ian. 1941, p. 1.

[146] Simion, *op. cit.*, p. 143.

[147] Joachim von Ribbentrop, în: Gh. Buzatu, *op. cit.*, I, p. 191–192.

[148] „Timpul", loc. cit., p. 4.

supune Regelui, și acesta semnează, D. 514 / 1941 (14 februarie) prin care se abrogă D. 3151 / 1940, adăugându-se că „Până la o nouă reglementare orice acțiune politică de orice natură încetează" (art. 2), expunerea de motive menționând că această pauză politică e cerută de „frământările interne grave pe care le-am suferit și situația internațională"; aceasta, „până când împrejurările ne vor îngădui să reluăm organizarea noastră politică pe baze temeinice și constructive", „interesul național al apărării drepturilor Patriei trecând înaintea tuturor scopurilor oricât de înalte". Apoi își supune contradictoria-i activitate de pe întregul interval al guvernării (5 septembrie 1940 – 14 februarie 1941) judecății Națiunii, printr-un plebiscit, obținând o evasiunanimitate. Regele l-a felicitat pe general pentru victorie [149] și a decorat post mortem pe cei 16 militari căzuți [150]. Iuliu Maniu a calificat acțiunea generalului ca istorică, cînsiderând că Legionarii „s-au dovedit nepotriviți pentru guvernare"; iar patriarhul – care, sub Statul Național Legionar, își prezentase demisia – a închinat o pastorală evenimentelor de la 21–23 ianuarie [151].

La o scrisoare de împăcare a lui Horia Sima de după rebeliune, trimisă prin intermediar, generalul Antonescu dă un răspuns negativ intermediarului [152]. Mai mult, în lucrarea oficială *Pe marginea prăpastiei*, este combătută însăși concepția legionară a lui Corneliu Zelea Codreanu; iar legionarii rămași în țară au fost deferiți tribunalelor militare sau, după intrarea în război, au fost trimiși, ca militari, în batalioanele de reabilitare, ținuți continuu în linia frontului (batalioanele 990–994) [153] până când – le-a spus mareșalul – „șefii voștri de la Berlin se vor subordona mie".

Tezele legionare asupra rebeliunii, neluate în considerare de oficialitate, susțin – pe lângă caracterul constituțional al Decretului 3151 / 1940, caracter împins până la consecințe absolute (tot astfel cum generalul Antonescu considerase caracterul constituțional al celor trei decrete din septembrie 1940) – că: *a)* conflictul dintre cei doi conducători a pornit de la generalul Antonescu, care – de la început – ar fi urmărit anihilarea Mișcării [154]; *b)* parte din armată a participat, inițial, alături de legionari [155]; *c)* anumite imputări aduse legionarilor

[149] „Universul", 58, nr. 27, 31 ian. 1941, p. 1.

[150] D. 156/1941 (27 ian.), în: M.O., I, 109, nr. 32, 7 febr. 1941, p. 574.

[151] Ion Antonescu, rezoluția din 30 ian. 1941 (*Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, vol. III, p. 212); Nicodim, *Ispita 21–23 ianuarie 1941*, în: „Universul", 58, nr. 61, 6 mar. 1941, p. 7.

[152] Textul scrisorilor în: „Universul", 58, nr. 102, 16 apr. 1941, p. 9, și, cu datare greșită, în: *„Pe marginea prăpastiei*, II, p. 284–294.

[153] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 162–169, 170–172; Ș. Milcoveanu, informație directă; Iuliu Maniu, în: *Procesul marei trădări naționale*, p. 228.

[154] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 128, 146–147 și 159; N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 101–103.

[155] N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 105 și 126.

(evrei spânzurați, soldați arși etc.) nu s-au datorat legionarilor, ci unor profitori ai situației, uneori sprijiniți de oficialitate, poate fără știința generalului [156]; *d)* generalul Antonescu n-a respectat angajamentul luat de a nu lua măsuri împotriva rebelilor [157]; *e)* justiția militară a condamnat legionarii din ordin [158]; *f)* victoria n-a fost o victorie reală a generalului, ci determinată de opțiunea Germaniei (a cărei armată n-a intervenit totuși în conflict [159]).

Nu mai puțin, o parte dintre legionari, în primul rând cei care s-au abținut de la guvernare, i-au imputat lui Horia Sima o îndepărtare de la linia Căpitanului prin aceea că s-a grăbit să participe la guvernare (abținerea impunându-se cu atât mai mult cu cât elita legionară fusese decimată de Carol II), apoi că nu s-a retras la timp de la guvernare, că – în loc de a intensifica viața legionară – s-a complăcut în a mări numărul celor înscriși în legiune (în mare măsură elemente oportuniste), că a pornit sau că a acceptat „rebeliunea" (pe care o pregătea fiecare din părți), că a fost de negăsit în timpul acesteia, că nu a fost conștient de adversitatea generalului Antonescu față de Legiune și chiar că n-a cultivat legătura cu Germania [160]. Oricum, chiar dacă nu a fost în fapt o guvernare legionară, ci o pseudoguvernare, nu mai puțin e de precizat că legionarii au beneficiat în acel timp de o libertate de acțiune, care i-a îndemnat la multiplicarea ilegalităților, fără a se mai simți obligați, ca pe timpul lui Corneliu Zelea Codreanu, de a se preda autorităților spre a-și lua pedeapsa legală. Ne aflăm în fața unei alte legiuni.

Reichul german, rămas favorabil rămânerii la putere a generalului Antonescu, a asigurat totuși lui Horia Sima (și altor legionari) plecarea din țară și azilul [161], păstrându-l astfel ca pe o rezervă, nefolosită în timpul guvernării Antonescu (Adolf Hitler, la un moment dat, chiar l-a oferit pe Horia Sima mareșalului, spre a-l judeca [162]), dar folosindu-l după 23 august 1944, la

[156] *Ibidem*, p. 105, 116, 118 și 307. O fracțiune a legionarilor au rămas departe de guvernare (Ș. Milcoveanu, în: *Învierea*, nr. 1, p. 206.

[157] N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 125–126.

[158] *Ibidem*, p. 126–127.

[159] *Ibidem*, p. 111–112; Simion, *op. cit.*, p. 261–270.

[160] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 144, 147–152 și 160–161. Alte învinuiri aduse lui Horia Sima și desolidarizări față de conducerea acestuia în documentul semnat de Nicolae Iliescu, prezentat de Sorin Roșca Stănescu și titrat *În urma evenimentelor din decembrie 1989, legionarii se dezic de Horia Sima*, în „Evenimentul Zilei", 2, nr. 233, 31 mar. 1993, p. 3.

[161] Cf. *procesul marei trădări naționale*, p. 267–268 și 157.

[162] Mareșalul Antonescu refuză oferta, fiindu-i penibil să condamne și să execute oameni care au colaborat în guvernul său (Mihai Antonescu, în: Gh. Buzatu, *op. cit.*, vol. I, 1990, p. 210). Ceea ce n-a însemnat indiferența generalului la fuga din Germania a lui Horia Sima (care a făcut pe mareșal să amenințe pe germani cu retragerea armatei române de pe front) – Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 209. Au existat și inițiative de reluare a legăturii dintre mareșal și Legiune (*Ibidem*, p.

construirea, sub președinția lui, a unui guvern român în exil, tratat în condiții umilitoare și lipsit de eficiență [163]; legionarii din țară nu au participat la regimul creat la 23 august 1944, cu tot apelul lui Iuliu Maniu și cu tot decretul de eliberare a deținuților politici, datorită atât hotărârii lor de a rămâne neutri pe planul politicii externe, cât și interpretării unilaterale a decretului de eliberare a deținuților de către delegatul comunist din guvern [164]. A urmat regimul comunist, în care represiunea legionarilor (în terminologia lor, „prigoana") urma a treia ediție, cu tot pactul Teohari Georgescu – N. Pătrașcu [165] și cu toată absolvirea Mișcării de la calificarea de „fascistă" de către Tribunalul de la Nürenberg. O parte din legionarii rămași în libertate și din românii ce au trăit în același spirit s-au retras în munți, până la lichidarea și a acestei rezistențe, iar cei închiși au rămas astfel până la recunoașterea, cu puține excepții, a noii ordini de drept, cea promovată de comuniști [166].

9. *Concluzii.* În intervalul interbelic, Mișcarea Legionară a fost o organizație a generației tinere ce și-a propus ridicarea – în primul rând cea morală, bazată pe un creștinism mistic – a neamului românesc și a Statului naționalist corespunzător, dar deschisă oricărui cetățean; organizația avea – pe acest plan – tendințe vindicative a căror practicare putea ajunge în dezacord cu legislația penală existentă, legislație de la care membrii ei, odată vindicta realizată, nu se fereau să-i suporte rigorile.

Pe planul oficial al Statului român, Mișcarea Legionară a fost, sub nume diferite, și un partid politic, cu personalitatea juridică respectivă, dar ființând în unele intervale în ilegalitate, – explicată parțial prin actele ilegale pe care le generase, prin politica externă ce și-o promova și prin severitatea sa față de aspectele imorale ale clasei conducătoare, în primul rând cele din viața de om a regelui, care – în paralel – vedea în Corneliu Zelea Codreanu un concurent competitiv al propriului său program.

Progresul politic al Mișcării – exteriorizat în alegerile din 1937 – îngrijorând oficialitatea, aceasta a trecut la prevenirea unei victorii legionare – trecând peste Constituție – prin instaurarea unui regim totalitar sub care Mișcarea e desființată (dar după ce ea însăși se autodesființase), iar membrii ei deținuți, parțial și – peste orice normă legală – uciși, în frunte cu șeful Mișcării, minimalizându-i-se astfel și puterea, și capacitatea educativă, și influența, și unitatea.

174–176 și 213). Pentru internarea legionarilor în Germania, cf. V. Iasinschi, în: „Învierea", nr. 1, p. 72–73 și Șt. Palaghiță, *op. cit.*, passim.

[163] Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p. 270–278; Cristian, în: N. Chioreanu, *op. cit.*, p. 34.

[164] N. Cioreanu, *op. cit.*, p. 294.

[165] *Ibidem*, p. 137–141, 87–88, 146, 157, 159 și 570.

[166] *Ibidem*, p. 334 și 340–341.

Statul român, ajungând însă – ca urmare a mersului celui de-al doilea război mondial – în situația de a promova politica externă anticipată de Legionari, aduce la putere – fără a mai fi întrebat poporul – un regim legionar, condus de generalul Antonescu, căruia noul conducător al Mișcării îi era – sub aspectul statal – subordonat; la rându-i, acesta s-a împotrivit limitelor ce i le punea ordinea de drept, pregătind o acțiune armată care, înăbușită, a dus la înlăturarea regimului cvasilegionar și la o nouă urmărire și sancționare a membrilor săi. Chiar dacă Mișcarea va fi ajuns la putere, în septembrie 1940, această putere a fost zguduită, a fost de scurtă durată, a acționat sub un comandament a cărui legitimitate legionară era discutabilă, comandament a cărui lipsă de simț politic[167] a desființat-o juridic.

Mai e de observat că marea libertate permisă de Mișcare – în anumite direcții – membrilor ei a dus uneori la activități frizând anarhia, cum a fost – poate cea mai nou[ă] dintre ele – uciderea lui Nicolae Iorga, precedată de cea a lui Virgil Madgearu, asasinate pe care conducerea Mișcării pare a nu fi avut cunoștință, dar a căror răspundere și-a asumat-o.

Rămâne de pus în discuție legitimitatea Mișcării Legionare – desigur, judecând în limita legitimității creștinismului ortodox și în limita legitimității suveranității Națiunii române și făcând abstracție de drepturile cetățenești, care includ și dreptul minoritarilor, și dreptul legionarului ce ar dori să iasă din Mișcare. Problema îmi pare, juridic, următoarea: în măsura în care concretizarea Statului național, prin ordinea sa de drept, având la bază Constituția, și prin cadrele sale conducătoare, încetează a mai îndeplini funcțiile ce îi sunt atribuite de Națiune, adică acelea rezultate din conceptul de Stat național, simplii cetățeni, până atunci guvernați, au sau nu dreptul virtual de a prelua aceste funcții, asemenea prescripției regulamentului militar de serviciu interior, potrivit căreia, când gradații au dispărut (în speță, când Statul nu mai este eficient), primul care ia comanda, prin însăși aceasta, este comandantul? Eu cred că da. Dar au fost legionarii în această situație, care le-ar fi dat îndreptățire, când, în regimul Constituției din 1923, au fost desființați, au fost legionarii în această situație când li s-au închis și ucis conducătorii, au fost legionarii în această situație în Statul Național legionar când nu li s-a dat în mână puterea? Din cele ce știm și am expus, nu toate aceste trei întrebări au același răspuns.

Principiile generale ale dreptului nu au justificat nici ilegalitățile înfătuite de legionari, care și-au avut o mai mică sau mai mare parte în succesivele desființări ale Mișcării, nici ilegalitățile împotriva lor de către reprezentanții oficiali succesivi ai Statului român, – fără a mai pune în discuție cantitatea de ilegalitate de o parte și de alta.

[167] Notabil este avertismentul lui C. Z. Codreanu din 12 februarie 1937 (idem., *Circulări și manifeste*, p. 124–128).

Evident, nu sunt de reținut de la Mișcare nici xenofobia, în primul rând antisemitismul prin el însuși, nici exclusivismul în materie de linie a conștiinței (cu atât mai mult cu cât în politică, și mai ales din creștinismul evocat de Mișcare, nu pot fi eliminate nici liberul arbitru al individului, nici toleranța, nici iertarea – ea preferând tot ce putea fi mai necreștin, uciderea). Apoi, este o diferență între a omorî pe cel care nu-ți dă voie să trăiești și de care nu poți scăpa altfel și a omorî pe cel pe care-l deții. Dar acestea nu înlătură și nu pot înlătura valoarea educativă a celorlalte principii etico-politice enunțate de Mișcarea Legionară, care – indiferent de existența și de mersul ei descendent ce i s-a impus și ce și l-a croit [168] și indiferent dacă Statul român a găsit sau nu să le pună în discuție – rămân în patrimoniul și în aspirațiile Națiunii către perfecțiunea umană.

LES IMPLICATIONS DU «MOUVEMENT LÉGIONNAIRE» DANS LE DROIT CONSTITUTIONNEL L'ÉTAT NATIONAL LÉGIONNAIRE

Résumé

Le Mouvement Légionnaire (*Mișcarea Legionară*), fondé par Corneliu Zelea Codreanu le 24 Juillet 1927 sous le nom de «La Légion de l'Archange Michel» (son organisation politique ayant eu, succesivement, diverses dénominations) a influencé en une grande mesure la vie politique de la Roumanie et, de 1937 à 1941, même la vie constitutionnelle. Ainsi, le roi Charles II, étant donnée la proximité de la victoire légionnaire dans les élections de Décembre 1937, a résolu l'imminente crise ministérielle en outrepassant la coutume constitutionnelle (en confiant le puvoir à un parti moins favorisé par l'élection). Ensuite, à défaut des effects escomptés, passe au coup d'État (Constitution de Février 1938), s'assurant ainsi le pouvoir de droit, et ordonne au vice président du Conseil des Ministres d'arrêter et d'exécuter C. Z. Codreanu à fin d'obtenir entièrement aussi le pouvoir de fait (Novembre 1938). Cette mesure eût pour conséquence, en Septembre 1939, l'assassinat du dit vice président alors, président du Conseil des Ministres. Le roi ordonne ensuite le massacre d'une partie des légionnaires, notamment des chefs. En 1940, en raison des victoires militaires de l'Allemagne, la persécution des légionnaires cesse et ceux-ci arrivent au pouvoir – promotion graduelle, contrôlée et sélectionnée, par le roi, parmi les commandants légionnaires (en autres, Horia Sima); après la révolte de Horia Sima, le roi pred la décision de suspendre la Constitution et de conférer pleins pouvoirs au nouveau président de Conseil des Ministres, le général Antonescu, qui imposera au roi Charles II, à son tour, le roi Michel I et, avec l'approbation de ce dernier, la transformation de la Roumanie en un «État National Légionnaire». Dans ce context, Horia Sima est coopté comme chef du Mouvemnt Légionnaire et nomé vice président des Conseils des Ministres (Septembre 1940). Mais le mépris de la loi et l'absence de toute concordance entre les révendications de la Légion et l'incompétence

[168] În acest sens, Nae Ionescu: „A crede că, odată cu dispariția lui Corneliu Codreanu, se va nărui opera lui, ar însemna să se facă o slabă idee despre adâncimea acestei opere. Misiunea pe care a făcut-o Corneliu Codreanu e așa de mare, că de-acum îl depășește și pe el" (Constantin Papanace, în: *Istoria Mișcării Legionare*, p. 343).

de la direction légionnaire d'alors entrainerent sa suppression *manu militari* par le général Antonescu (Janvier 1941) et l'abolition de l'État National Légionnaire (Février 1941).

Lors de cette étude,l'auteur met en évidence des documents et présente ses opinions qui peuvent mener à trancher d'importances controverses juridiques, éthiques et politique en rapport avec le Mouvement Légionnaire. Elles concernent: la conception éthique de C. Z. Codreanu, y compris ses applicaitons politiques, et celle de Horia Sima; les relations entre le Mouvement Légionnaire et le roi Charles II (ses essais de s'en aproprier ce Mouvement); la légitimité de la direction de la Légion entre le moment de l'arrestation de C. Z. Codreanu et celui de l'abolition de L'État National Légionnaire (vu la différence entre la légitimité de l'État et la légitimité légionnaire); en quelle mesure le Mouvement Légionnaire a détenu le pouvoir de l'État et le pouvoir en fait pendant la régime de l'État National Légionnaire; en quelle mesure le régime nazi de l'Allemagne a soutenu matériellement et influencé idéologiquement le Mouvoir Légionnaire; en quelle mesure ce régime a contribué à l'instalation du régime Antonescu et à sa victoire de Janvier 1941. Les solutions des controverse diffèrent de l'étape à l'étape.